

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
TARIM EKONOMİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GENÇ NÜFUSUN TARIMDA KALMA EĞİLİMLERİNİN
BELİRLENMESİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep GÖKÇE

Danışman: Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

TOKAT- 2022

Bu tez çalışması

TÜBİTAK tarafından 119k769 nolu proje ile desteklenmiştir.

RECEP GÖKÇE tarafından hazırlanan “**Genç Nüfusun Tarımda Kalma Eğilimlerinin Belirlenmesi: Şanlıurfa İli Örneği** ” adlı tez çalışmasının savunma sınavı **29 TEMMUZ 2022** tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Bekir AYYILDIZ
Yozgat Bozok Üniversitesi

.....

ONAY

.....

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
.../.../2022

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Recep GÖKÇE
29 Temmuz 2022

ÖZET

GENÇ NÜFUSUN TARIMDA KALMA EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Gökçe, Recep

Yüksek Lisans, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

Temmuz 2022, viii + 65 sayfa

Bu çalışmada kırsal gençlerin yaşadıkları kırsal alandan başka bir yere göç etme düşüncesinin, sebepler ve sonuçlar çerçevesinde araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bölgedeki kırsal gençlerin kırsal alandan beklentileri, tarımın yeterliliği, göç niyetleri, nedenleri ve davranışları incelenmiştir. Çalışmada gençlerin yaşadığı kırsal yerleşim birimlerinin genel özellikleri ve yaşadıkları hanelere ait sosyo-ekonomik yapı araştırılarak gençlerin ebeveynlerinin tarıma ve göçe bakış açıları incelenmiş ve gençlerin göç davranışlarına etkisi belirlenmiştir. Çalışma Şanlıurfa ilinde 4 ilçe ve bu ilçelere bağlı 18 köyde yapılmıştır. Araştırmada, 376 adet kırsal genç anketi ve bu gençlerin yer aldığı 376 hane anketi yapılmıştır. Anket yapılan gençler 15-29 yaş aralığında seçilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler Göç Davranış Endeksi analizinde değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgeler halinde sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre, gençlerin %60.1'inin yaşadıkları kırsal alandan göç etmek istedikleri, %36.7'sinin göç etmek istemediği, %3.2'sinin ise kararsız olduğu belirlenmiştir. Göç etmek isteyen gençlerin büyük bir kısmı göç ettiği yerde tarım dışı alanlarda çalışmayı planlamaktadırlar. Göç niyeti olan kırsal gençlerin göç davranış indeksini belirlemek için 12 adet gösterge belirlenmiş ve GDİ 0.78 olarak belirlenmiştir. Gençlerin göç etme şekli, çalışma planı, ailenin göç kararına yaklaşımı gibi unsurların göç davranışlarında belirleyici rol oynadığı tespit edilmiştir. Çalışmada ki-kare analizi yapılmış ve göç etme düşüncesi ile gençlerin yaşı, eğitim durumu ve cinsiyeti arasında %1 düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda genç nüfusu tarım sektöründe tutacak genel ve bölgeye ilişkin öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Göç davranışı, Kırsal genç, Kırsal göç, Tarımda kalma

ABSTRACT

DETERMINING THE TENDENCIES OF THE YOUTH POPULATION TO REMAIN IN AGRICULTURE: THE CASE OF ŞANLIURFA

Master's Thesis, Department of Agricultural Economics

Advisor: Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

July 2022, viii + 65 pages

In this study, it is aimed to investigate the idea of rural youth to migrate from the rural area where they live to another place within the framework of causes and consequences. For this purpose, the expectations of rural youth in the region from the countryside, the adequacy of agriculture, migration intentions, reasons and behaviors were examined. In the study, the general characteristics of the rural settlements where young people live and the socio-economic structure of the households in which they live were investigated, the perspectives of the parents of young people on agriculture and migration were examined and the impact on the migration behavior of young people was determined. The study was conducted in 4 districts of Şanlıurfa province and 18 villages connected to these districts. In the research, 376 rural youth surveys and 376 household surveys in which these young people took part were conducted. The young people surveyed were selected in the age range of December 15-29. The data obtained from the surveys were evaluated in the analysis of the Migration Behavior Index and the results were presented in the form of charts. According to the research findings, it was determined that 60.1% of young people want to emigrate from the rural area where they live, 36.7% do not want to emigrate, and 3.2% are undecided. Most of the young people who want to emigrate plan to work in non-agricultural areas where they emigrate. Most of the young people who want to emigrate plan to work in non-agricultural areas where they emigrate. In order to determine the migration behavior index of rural youth with migration intentions, 12 indicators were determined and the GDI was determined as 0.78. It has been determined that factors such as the way young people migrate, their work plan, and the family's approach to migration decisions play a decisive role in migration behavior. In the study, chi-square analysis was performed and a significant relationship was found at the level of 1% between the idea of emigration and the age, educational Decency and gender of young people. As a result of the research, general and regional recommendations that will keep the young population in the agricultural sector have been tried to be developed.

KEYWORDS:Migration behavior, Ruralyouth, Ruralmigration, Staying in agriculture

ÖNSÖZ

Konunun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar beni yönlendiren, bilgi, tecrübe ve desteğini hiç esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Adnan Çiçek'e emeklerinden dolayı sonsuz saygı, sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen her zaman yönlendirici fikirleri ile beni yönlendiren üzerimde büyük emekleri bulunan jüri hocam Sayın Prof. Dr. Gülistan ERDAL'a sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Tezimde değerli katkıları bulunan manevi desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim jüri hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bekir AYYILDIZ 'a ve değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Merve AYYILDIZ'a teşekkür ederim.

Değerli bölüm başkanımız Prof. Dr. Halil KIZILASLAN' a ve diğer bölüm hocalarıma saygılarımı sunarım.

Ayrıca araştırmama katkılarından dolayı Arş. Gör. Kaan KAPLAN hocama ve saha araştırması aşamasında benden yardımlarını ve manevi desteğini esirgemeyen bende büyük katkısı ve emeği olan anlayışı ve sabrı için Melike TEKİN'e teşekkürlerimi sunarım. Son olarak yüksek lisans çalışmalarım süresince maddi, manevi desteklerini ve anlayışlarını esirgemeyen babam Remzi GÖKÇE'ye ve abim Ramazan GÖKÇE'ye ve kardeşlerime, sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

RECEP GÖKÇE

29 Temmuz 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	7
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ.....	8
3. MATERYAL ve YÖNTEM	22
3.1. Materyal	22
3.2. Yöntem.....	23
3.2.1. Örnek hacminin belirlenmesinde uygulanan yöntem	23
3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntemler	23
3.2.3. Verilerin analizinde kullanılan yöntemler	24
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	27
4.1. Kırsal Yerleşim Birimlerine Ait Genel Bilgiler	28
4.2. Kırsal Gençlerin Yaşadığı Hanelere İlişkin Bilgiler	31
4.2.1. Hanelerin demografik bilgileri ve tarımsal nitelikli varlıkları.....	32
4.2.2. Hanelerin göç bilgileri ve nedenleri.....	35
4.3. Kırsal Gençlerin Demografik Özellikleri, Göç Etme ve Tarımda Kalma Eğilimleri.....	39

4.3.1. Gençlerin göç bilgileri ve nedenleri	43
4.4. Göç Davranış İndeksi Analizi	49
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	58
KAYNAKLAR	62
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1. Kırsal yerleşim birimlerine ait bilgiler	28
Çizelge 4.2. Araştırma bölgesindeki kırsal yerleşim birimlerindeki hane sayıları ve tarımsal arazileri değerlendirme durumu	29
Çizelge 4 3. Köylerdeki hayvancılık durumu	31
Çizelge 4.4. Köyden göç edenlerin gittikleri yerler	31
Çizelge 4. 5. Hane reislerine ait demografik bilgiler	32
Çizelge 4. 6. Hanelerin mal varlığı ve süreç içinde kıyaslanması	33
Çizelge 4.7. Hane reislerinin göç niyeti ve yaş grupları arasındaki ilişki (%)	35
Çizelge 4. 8. Hane reislerinden göç niyeti olmayanların sebepleri*	36
Çizelge 4. 9. Hane reislerinden göç etme niyeti olanların sebepleri*	37
Çizelge 4. 10. Haneden daha önce göç etme durumu ve göç edenlere ait bilgiler	38
Çizelge 4. 11. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, sosyal güvence ve hanede bulunma durumları (%)	39
Çizelge 4. 12. Gencin gelir durumu	40
Çizelge 4 13. Gençlerin cinsiyeti ile göç etme niyeti arasındaki ilişki	44
Çizelge 4.14. Gençlerin yaş grupları ile göç etme niyeti arasındaki ilişki	44
Çizelge 4.15. Gençlerin eğitim durumu ile göç etme niyeti arasındaki ilişki	45
Çizelge 4. 16. Gençlerin göç kararına ailelerinin yaklaşımı ile hane gelirinin yeterlilik durumu arasındaki ilişki	45
Çizelge 4. 17. Gençlerin göç şekli ile hane gelirinin yeterlilik durumu arasındaki ilişki	46
Çizelge 4. 18. Gençlerin göç şekli ile cinsiyet arasındaki ilişki	47
Çizelge 4. 19 . Gençlerin göç şekli ile medeni durumları arasındaki ilişki	47
Çizelge 4.20. Gençlerin göç etmeyi düşünmeme nedenleri*	48
Çizelge 4. 21. Göç etmeyi düşünme nedenleri*	49
Çizelge 4.22. Göç davranış indeksi ortalama puanları	52
Çizelge 4.23. Göç davranış indeksi ortalama puanları	54
Çizelge 4.24. Göç edilecek yerde çalışma hayatına yönelik en önemli endişe	55
Çizelge 4.25. Göç edilecek yerde beklediği ortama ilişkin düşünceler	56
Çizelge 4 .26. Göç davranış indeksi puanları	57

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. 1. Türkiye'nin Göç Haritası (2008-2022 yılları ortalama net göç hızı rakamlarıyla).....	5
Şekil 4. 1. Kırsal yaşamın olumlu yanları.....	41
Şekil 4. 2. Kırsal yaşamın olumsuz yanları.....	40
Şekil 4. 3. Tarımda kalmanın gençlerin refahını etkileme durumu.....	42
Şekil 4. 4. Gençlerin hayalleri.....	43
Şekil 4. 5. Gençlerin göç etmeleri durumunda tercih edecekleri yerler.....	48

SİMGELER ve KISALTMALAR

SİMGELER

AÇIKLAMA

da

Dekar

TL

Türk Lirası

KISALTMALAR

AÇIKLAMA

ADNKS

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

ÇKS

Çiftçi Kayıt Sistemi

DB

Dünya Bankası

GDI

Göç Davranış İndeksi

SBB

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

NGH

Net Göç Hızı

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

GSS

Genel Sağlık Sigortası

TKDK

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

GYHH

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Göç, tarihsel süreçte sanayileşme, ekonomik gelişme ve kentleşmeyle birlikte hareket eden bir olgudur. Batı ülkelerinde yaşanan sanayi devrimi ile endüstrileşme sayesinde kentleşme olgusu hızla artmıştır. Gelişmekte olan toplumlarda ise kentleşme olgusu günümüzde hala devam etmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde nüfus artışı, işsizlik, topraksızlık ve gelirin yetersiz olmasından dolayı hala gündemdeki yerinin korumaktadır (Arslan ve Akan, 2008).

Akademik çalışmalarda göç genel anlamda iç göç ve dış göç olarak tanımlanmaktadır. İç göç bireyin ülke sınırları içindeki yer değiştirmesi olarak tanımlamak mümkündür. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre göç, genellikle kırsal kesimden şehirlere doğru, kırsal kesimden kırsal kesime doğru ve şehirlerden şehirlere doğru gerçekleşmektedir (Pazarlıoğlu, 2005).

Uzaklık, zaman ve kalıcılık olmak üzere üç kriterle tanımlanan göçün zaman boyutu konusunda görüş birliği henüz sağlanmış değildir. Bazı yazarlar tarafından göç bireylerin bir yıldan daha fazlabir süreyle yaşadıkları yeri değiştirmeleri olarak tanımlar. Ancak bu tanım mevsimlik göçler gibi nüfus hareketlerini göç kapsamından çıkarmaktadır. Aynı zamanda nüfus sayımlarında iki sayım döneminde ikametgâh yeri farklı olanlar göç etmiş sayılmaktadır (Öztürk, 2007).

Az gelişmiş ülkeler, nüfusun büyük bir kısmının kırsal kesimlerde yaşayan ve sanayileşme oranının daha düşük olduğu ülkelerdir. Bu ülkelerde kırsal göç daha az yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise, kırsal kesimden sanayi bölgelerine doğru bir hareketlilik vardır. Bu ülkelerde sanayileşme süreci başlamış ve bu süreç devam etmektedir. Türkiye gibi ülkeler bu grupta yer almaktadır. Gelişmiş ülkeler ise nüfusun büyük bir kısmının kentsel bölgelerde yaşadığı ülkelerdir. ABD, Japonya, Kanada ve AB ülkeleri gelişmiş ülke olarak gösterilebilir (Ayyıldız, 1992).

Dünya nüfusunun 1960 yılında %66.4'ü kırsal alanlardayayıyor iken, bu oran 1980 yılında %60.8'e ve 2000 yılında %53.5'e düşmüştür. 2019 yılında ise bu oran %44.3 olarak gerçekleşmiştir. Toplam dünya nüfusu içerisinde kırsal nüfus oranının 2050

yılında %35.1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir(Dünya Bankası, 2021a). Dünyada özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kırsal göçün sonucu olarak büyük kentlerinin sayısının ve nüfuslarının artması, bu ülkelerde hem sosyal hem ekonomik hem de politik endişelere neden olmaktadır (Beauchemin ve Schoumaker, 2005).Gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyle beraber kent nüfusunun artmasıyla insanlar sanayiden daha çok hizmet sektörüne yönelmektedir.

Türkiye’de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı, gelişmekte olan diğer ülkeler gibi giderek azalmaktadır. 1960 yılında Türkiye’nin toplam nüfusunun %68.5’i kırsal alanlarda %31.5’i ise kentlerde yaşamaktaydı. Yıllar geçtikçe nüfustaki değişme, kentsel alan lehinde bir eğilim göstermiştir. Toplam nüfus içerisinde kırsal nüfus oranı 1980 yılında %56.2, 2000 yılında %35.3, 2010 yılında %29.2, 2018 yılında %24.9 ve 2019 yılında ise %24.4’e kadar düşmüştür (DB, 2021a).Burada temel sebepler kentlerdeki sosyal ve ekonomik gelişmeler, sanayileşme, kentsel alanlardaki iş ya da yatırım imkânları olarak sayılabilir.

Çizelge 1.1. Yıllara göre Dünya’da Türkiye’de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı (DB, 2021a; DB, 2021b).

Yıl	Dünyada kırsal nüfus oranı (%)	Türkiye’de kırsal nüfus oranı (%)
1960	66.4	68.5
1980	60.8	56.2
2000	53.5	35.3
2010	48.7	29.2
2018	45.1	24.9
2019	44.3	24.4
2020	43.8	23.9

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yayınlamış olduğu istatistiklerde göçler, iç ve dış göçler olarak iki ana başlık altında toplanmıştır. Köyden kente, kentten köye, köyden köye ve kentten kente şeklinde yapılan göçler iç göç olarak sınıflandırılmıştır (TÜİK, 2020a). Dış göçler ise ülke dışına yapılan göçler olarak tanımlanmaktadır. Göçler, daimi olabildikleri gibi geçici de olabilmektedir. Kırsal göç, sanayileşme sürecinin ilk zamanlarında hızlanmakta ve sonrasında, sanayinin ihtiyacı olan iş gücünü karşılaması yönünden önemli olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan bu sanayileşme hareketi, ekonomik gelişim ve kalkınma adına sağlayabileceği katkıdan ötürü desteklenmiştir (Yavuz ve ark, 2004).

Ortaya konan teorilerde kırsal göçün temel nedeninin, sanayileşme süreci ile ortaya çıkan iş gücü talebi olarak ileri sürülmüştür. Sanayileşme, sadece kentlerdeki işgücü talebini doğurmamış, aynı zamanda tarımsal alanda da mekanizasyonun gelişmesine ve bu sektörde, zaten fazla olan iş gücünün artmasına, sonuçta gizli ve açık işsizliğin oluşmasına neden olmuştur. Tarımda traktör kullanımının, bedenen bu sektörde çalışan beş ile dokuz kişiyi tarım dışı bıraktığı ifade edilmektedir (Merter, 1990).

Türkiye’de nüfus sayımları 2008 yılından bu yana Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre yapılmaktadır. 2008 ile 2021 yılları arasında iç göç rakamları ve toplam nüfusa oranları Çizelge 1.2’de verilmiştir (TÜİK, 2022a). 2008 yılı verilerine bakıldığında göç eden sayısının 2 273 492 kişi, göç eden nüfusun toplam nüfusa oranı %3.18’dir. 2021 yılında ise göç eden kişi 2 777 797 kişi olmuştur. 2021 yılında göç eden bu nüfusun toplam nüfusa oranı % 3.28’dir. Son yıllardaki en çok göçün olduğu yılın ise 2018 yılı olduğu görülmektedir.

Çizelge 1.2. Türkiye’de yıllara göre nüfus, iç göç ve göç eden nüfusun toplam nüfusa oranları (TÜİK, 2022a).

Yıl	Toplam nüfus	Göç eden nüfus	Göç eden nüfusun toplam nüfusa oranı (%)
2008	71 517 100	2 273 492	3.18
2009	72 561 312	2 236 981	3.08
2010	73 722 988	2 360 079	3.20
2011	74 724 269	2 420 181	3.24
2012	75 627 384	2 317 814	3.06
2013	76 667 864	2 534 279	3.31
2014	77 695 904	2 681 275	3.45
2015	78 741 053	2 720 438	3.45
2016	79 814 871	2 619 403	3.28
2017	80 810 525	2 684 820	3.32
2018	82 003 882	3 057 606	3.73
2019	83 154 997	2 806 123	3.37
2020	83 614 362	2 258 726	2.70
2021	84 680 273	2 777 797	3.28

Türkiye’de iller bazında son 13 yıllık verilerle hazırlanan Net Göç Hızı (NGH) rakamlarına göre göç veren ve göç alan illerin verileri Çizelge 1.3 ve Çizelge 1.4’te görülmektedir. Çizelgelerden görülebileceği üzere Türkiye’de en fazla göç veren iller arasında Ağrı, Muş, Kars gibi doğu illeri yer alırken Şanlıurfa -6.01 ile 22’nci sırada yer

almaktadır. En fazla göç alan iller arasında Tekirdağ, Yalova, Kocaeli gibi batı illeri bulunmaktadır. Göç hareketleri belirli bölgelerde yoğunlaşsa da kırdan kente göçler hem kırsal alanının bağlı bulunduğu kent civarında hem de farklı kentlere doğru olabilmektedir. NGH, göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısını ifade etmektedir. Negatif olması ilin verdiği göçün aldığı göçten daha fazla olması, pozitif olması ise ilin aldığı göçün verdiği göçten fazla olması anlamına gelmektedir.

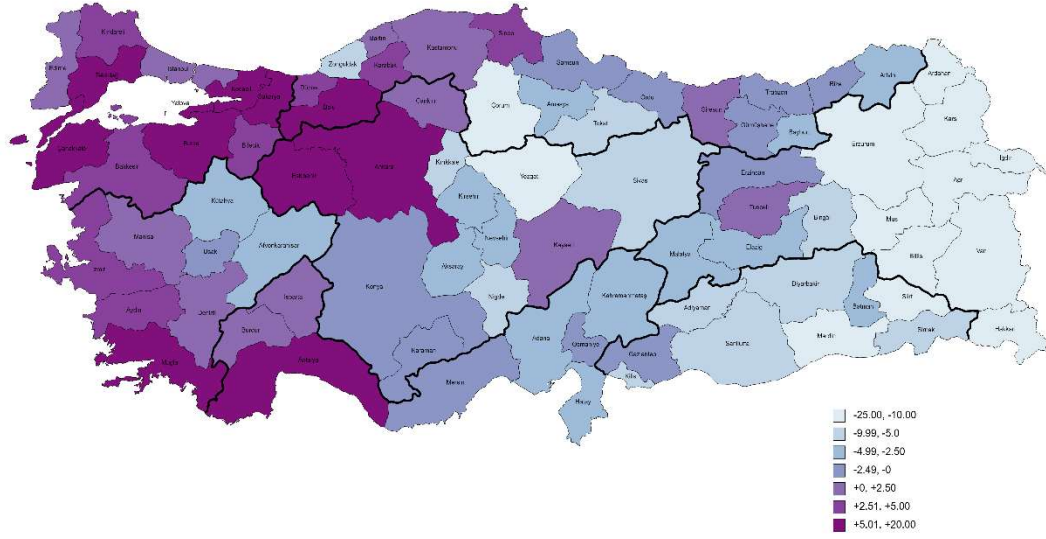
Çizelge 1.3. Türkiye’de 2008-2022 ortalama net göç hızı rakamlarına (‰) göre göç veren iller(TÜİK. 2022b)

İl	NGH	İl	NGH	İl	NGH	İl	NGH
Ağrı	-23.68	Adıyaman	-9.82	Kahramanmaraş	-4.30	Karaman	-1.97
Muş	-21.46	Kırıkkale	-8.83	Kütahya	-4.06	Samsun	-1.78
Kars	-21.41	Tokat	-8.69	Elazığ	-4.00	Trabzon	-1.64
Yozgat	-18.03	Zonguldak	-8.63	Bayburt	-3.68	Konya	-1.52
Ardahan	-17.70	Sivas	-7.76	Nevşehir	-3.65	Rize	-1.06
Erzurum	-15.38	Diyarbakır	-7.19	Hatay	-3.51	Osmaniye	-0.92
Bitlis	-15.32	Şırnak	-6.25	Amasya	-3.24	Mersin	-0.59
Van	-12.16	Bingöl	-6.02	Kırşehir	-3.17	Gümüşhane	-0.44
Siirt	-11.87	Şanlıurfa	-6.01	Artvin	-3.08	Erzincan	-0.26
Iğdır	-10.80	Kilis	-5.86	Batman	-3.06	Gaziantep	-0.25
Mardin	-10.58	Niğde	-5.10	Aksaray	-2.92	Uşak	-0.03
Hakkâri	-10.28	Adana	-4.52	Malatya	-2.69		
Çorum	-10.00	Afyonkarahisar	-4.51	Ordu	-2.04		

Çizelge 1.4.Türkiye’de 2008-2022 ortalama net göç hızı rakamlarına (‰) göre göç alan iller (TÜİK. 2022b)

İl	NGH	İl	NGH	İl	NGH
Tekirdağ	18.80	Aydın	4.91	Kayseri	1.58
Yalova	14.32	Düzce	4.86	Giresun	1.45
Kocaeli	10.69	İzmir	4.51	İstanbul	1.43
Antalya	10.58	Kırklareli	3.48	Denizli	1.35
Muğla	9.64	Balıkesir	3.39	Isparta	1.19
Eskişehir	8.67	Sinop	2.92	Burdur	0.80
Çanakkale	8.12	Karabük	2.84	Tunceli	0.70
Ankara	6.12	Bilecik	2.55	Manisa	0.52
Bursa	6.01	Bartın	1.85	Edirne	0.30
Bolu	5.47	Çankırı	1.71		
Sakarya	5.04	Kastamonu	1.63		

Çizelge 1.3 ve 1.4’deki net göç hızı verilerine göre hazırlanmış olan harita Şekil 1.’de görülmektedir. Şekil 1 incelendiğinde uzun dönemli ortalama net göç hızlarında bölgesellik ön plana çıkmaktadır.

Şekil 1. 1. Türkiye'nin Göç Haritası (2008-2022 yılları ortalama net göç hızı rakamlarıyla)

Şanlıurfa ilinin son 14 yılda net göç hızı verilerindeki değişimler Çizelge 1.5'de görülmektedir. 2020 yılı verilerine bakıldığında 66 bin 987 kişi ile en çok göçün verildiği yıl olduğu görülmektedir. Bu döneme ait net göç hızı -12.3 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 1.5. Yıllara göre Şanlıurfa ilinin aldığı göç, verdiği göç sayıları ve Net Göç Hızı (TÜİK, 2021c)

Yıl	Toplam nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net Göç Hızı (%)
2008	1 574 224	25 510	37 282	- 11 772	-7.5
2009	1 613 737	27 190	35 154	- 7 964	-4.9
2010	1 663 371	32 555	37 555	- 5 000	-3.0
2011	1 716 254	35 888	41 570	- 5 682	-3.3
2012	1 762 075	31 890	44 878	- 12 988	-7.3
2013	1 801 980	33 383	47 429	- 14 046	-7.8
2014	1 845 667	35 670	49 030	- 13 360	-7.2
2015	1 892 320	40 135	50 580	- 10 445	-5.5
2016	1 940 627	38 662	49 789	- 11 127	-5.7
2017	1 985 753	40 058	52 648	- 12 590	-6.3
2018	2 035 809	44 448	56 748	- 12 300	-6.0
2019	2 073 614	41 841	60 885	- 19 044	-9.1
2020	2 143 020	40 371	66 987	- 26 616	-12.3
2021	2 115 256	37 720	47 194	- 9 474	-4.5

Şanlıurfa ilinde 2008 yılından bu yana aldığı ve verdiği göç miktarları ile en fazla göç aldığı ve verdiği ilk 3 ile ilişkin bilgiler Çizelge 1.6'da verilmiştir. İlin göç aldığı ve verdiği ilk üç içerisinde İstanbul ve Gaziantep illerinin olduğu görülmektedir.

Çizelge 1. 6. Şanlıurfa ilinin en çok göç aldığı ve en çok göç verdiği iller

Yıllar	İller	Aldığı göç miktarı	İller	Verdiği göç miktarı
2008	Gaziantep	4 258	Gaziantep	6 721
	İstanbul	3 032	İstanbul	4 417
	Mersin	2 307	Adana	2 623
2012	Gaziantep	4 071	Gaziantep	7 438
	İstanbul	3 534	İstanbul	5 704
	Adana	2 269	Adana	3 190
2016	İstanbul	4 752	Gaziantep	6 740
	Gaziantep	4 540	İstanbul	6 428
	Adana	2 305	Ankara	2 774
2020	İstanbul	4 928	Gaziantep	5 918
	Gaziantep	3 984	İstanbul	5 798
	Antalya	2 060	Antalya	3 315

Dünyanın her yerinde ve tarihin her döneminde doğal ve toplumsal kaynakların eşit olmayan dağılımı ekonomik ve toplumsal gelişmenin de dengesiz olmasına neden olmaktadır. Türkiye'de de bölgeler ve iller arası ekonomik ve toplumsal eşitsizlik ileri boyutlara ulaşmıştır. Türkiye'de bölgelerarası eşitsizlikten en çok etkilenen bölgeler Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) verilerine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında en sondaki iller bu bölgede yer alan illerdir. Bu bölgelerde az gelişmişliğin kökeninde, değişime direnci olan geleneksel yapı bulunmaktadır. Bu yapıyı değiştirmek için uygulamaya konan “Güneydoğu Anadolu Projesi” bir değişme eğilimi yaratmakla birlikte, bugün gelinen düzeyde istenen sonucu yaratmadığı söylenebilir. Bu başarısızlıkta proje yatırımlarındasektörlerin öncelik sıralaması da etkili olmuştur. Bölgenin toplumsal yapısını değiştirmede en önemli rolü oynayacak olan tarım alanındaki tamamlanma oranının %20'lerin altında olması, istenilen sonuçlara ulaşılamamasının en önemli nedenidir (Erkan ve Aydın,2010).

Çizelge 1.7'de görüldüğü gibi kişi başına düşen gelir Türkiye'de 2020 yılında 8 598 ABD doları iken, Şanlıurfa ilinde kişi başına gelirin 2020 yılında 2 421 ABD doları olduğu görülmektedir.

Çizelge 1.7Türkiye ve Şanlıurfa ilinde kişi başınagelir(ABD \$)

Yıllar	Türkiye	Şanlıurfa
2008	11 018	4007
2009	9 044	3 306
2010	10 629	4 302
2011	11 289	4337
2012	11 675	4421
2013	12 582	4643
2014	12 178	4469
2015	11 085	4148
2016	10 964	4022
2017	10 696	3867
2018	9 792	3431
2019	9 213	3075
2020	8598	2 901

TÜİK 2021 verilerine göre bakıldığında Şanlıurfa ili Türkiye’de ki toplam arazi miktarının %4.45’ini, sulanabilir arazi miktarının % 11.49’unu oluşturmaktadır. Türkiye’de küçükbaş hayvan sayısının 57 417 349 baş, büyükbaş hayvan sayısı ise 18 318 383 baş olduğu bilinmektedir. Şanlıurfa ilinde ise küçükbaş hayvan sayısı2 428 459 baş,büyükbaş hayvan sayısı 331 181baştır (TÜİK, 2021b).Bu verileri göre Şanlıurfa ilinin hayvancılık açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Şanlıurfa ilinin 2021 yılı nüfusu 1 985753 kişidir. Şanlıurfa kent nüfusu1 112 492 kişi iken, kırsal nüfus 961 122 kişidir(TÜİK, 2022b)

Yukarıdaki paragraflarda yer alan bilgiler birlikte değerlendirildiğinde araştırmanın yürütüldüğü Şanlıurfa ili, yer aldığı bölge ve Türkiye açısından önemli bir konuma sahiptir. Şanlıurfa ili tarımsal potansiyeli ile toplam nüfusu ve kırsal nüfusu fazla olan bir ildir. Ayrıca Türkiye’de en fazla kırsal gencin (15-29 yaş) yer aldığı il konumundadır. Bu nedenle Şanlıurfa ilinde kırsal kesimde yaşayan gençlerin tarım sektöründe kalma veya göç etme eğilimlerinin belirlenmesi önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı kırsal gençlerin tarımda kalma eğilimini etkileyen sosyal ve ekonomik faktörleri belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kırsal genç ve tarım arasındaki ilişkiyi tespit etmek,
- Kırsal gençlerin doğrudan ya da dolaylı göç sebeplerini belirlemek,
- Kırsal gençlerin tarıma bakış açısı ve tarımdan beklentilerini belirlemek,

- Kırsal gençlerin isteklerini ve sorunlarını belirlemek,
- Elde edilen bulgular kapsamında öneriler geliştirmek

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Aslan ve Boz (2004), çalışmasında, kırsal alandan Adana iline göçün sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerini incelemiş ve göç eden ailelerin yeniden kırsal alana dönme arzusunda olup olmadıklarını incelemiştir. Araştırmada, 1980 sonrası kırsal kesimden Adana'ya göç eden 171 hane ile anket yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kırsal göçü etkileyen en önemli sosyo-ekonomik neden "Ailede herhangi bir sosyal güvenliğin olmaması", en önemli sosyo-kültürel neden ise "Köyde çocuklara daha iyi bir eğitim sağlama olanağının bulunmaması" olmuştur. Adana iline en çok göç veren yerler sırasıyla Adana ili kırsal alanı ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Şehre göç edenlerin büyük çoğunluğu geri dönmek istemediklerini belirtmişlerdir.

Yavuz vd. (2004), araştırmada, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Çoruh Havzasında kırsaldan kentsel alana göç arzusuna etkili olan faktörlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bayburt, Erzurum ve Artvin illerinden 30 orman köyünü içeren toplam 600 adet hane halkı anket çalışmasından elde edilen veriler, sınırlı bağımlı değişken Probit Binominal tahmin yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir. Üreticilerin yaşları ve sahip olunan toplam arazi miktarı ile göç etme eğilimi arasında ters bir ilişki varken, üreticinin eğitimi ve hanede kalan nüfus miktarı ile göç eğilimi arasında doğru bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin sosyal güvenlik sigortasına sahip olmaları göç isteğini azaltmaktadır. Bölgedeki işletmelerin ekonomik büyüklüğe ulaştırılması ve sosyal güvenlik sigortasının yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların göçü azaltıcı rol oynayabileceği ifade edilmiştir.

Çelik (2006), iç göçlerin ekonomik nedenlerinin incelendiği araştırmanın teorik temeli, "İtici ve çekici güçler" yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre göçü etkileyen değişkenlerden başında işsizlik ve gelir düzeyinin geldiği, bireylerin istihdam fırsatlarının olduğu yüksek gelirli bölgelere göç etme eğiliminde oldukları ifade edilmiştir. Türkiye'deki iç göçlerin ekonomik nedenleri "İtici ve çekici güçler yaklaşımı" çerçevesinde belirlenmeye çalışılmıştır. İtici güçler arasında tarımda

makineleşme, toprak yetersizliği ve güvenlik sorununun; çekici güçler olarak ise istihdam fırsatları, eğitim ve sağlık hizmetleri ile kentteki akrabaların göçe etkisi incelenmiştir. Ayrıca, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelerin göçe etkisi “iletici unsurlar” adı altında ele alınmıştır.

Pazarlıoğlu (2007), Türkiye’de iç göçün önlenmesi için; gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi ve kentler arasında ekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada Türkiye’de kırsal göçlerin, ekonomik nedenler, doğal afetler, terör ve güvenlik sorunları, tarımsal toprak yetersizliği gibi itici faktörler, kentlerdeki yeni iş sahaları, sosyal ve kültürel fırsatlar, eğitim gibi çekici faktörler ve ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler gibi iletici faktörler ile daha da arttığı ifade edilmiştir.

Öztürk (2007), yaptığı çalışmada, Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan iç göç hareketlerinin gerek göç eden kişiler, gerek göç alan yerler ve gerekse göç veren yerler üstünde çok derin ve farklı etkiler bıraktığını belirtmiştir. Sanayileşmeye bağlı olarak gerçekleşmeyen iç göç olgusu, kırsal alanların itici faktörleri yanında, kentsel alanların çekici şartlarıyla birleşerek iç göçe yol açmaktadır. Bunlara ilave olarak, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi de iç göçe ivme kazandırmıştır. Dönemlere göre yoğunluğu değişse de değişmeyen şey iç göçlerin yol açtığı etkilerdir. İç göçler, göç alan ve göç veren yerlerin hem fiziki yapısını hem de sosyo-ekonomik yapısını derinden etkilemektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de yaşanan iç göç olgusunun kent yaşamını ve kentsel emek piyasasını nasıl ve ne derece etkilediği irdelenmeye çalışılmıştır.

Güreşçi ve Yurttaş (2008), yaptıkları çalışmada, Erzurum ili İspir ilçesi Kırık Bucağında meydana gelen ağır ve ileri düzeydeki göçün nedenleri ve tarıma olan etkilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla, göç olgusunun teorik temelleri, dünyadaki ve Türkiye’deki göçle ilgili örneklerle yönelik çalışmalar ve bölgeyle ilgilin yayınlanan bilgi ve veriler kullanılarak çalışmanın altyapısı oluşturulmuştur. Yapılan çalışmada göçün tarıma etkileri olarak hayvan sayısının azalması, hayvan başına düşen çayır ve mera arazisi miktarının artması, tahıl üretiminin tamamen bitme noktasına gelmesi, yonca ve korunga gibi yem bitkileri ekim alanlarının azaldığı tespit edilmiştir. Göçü önlemek için, mevcut ve alternatif tarımsal faaliyetlerin iyileştirilerek arttırılması gibi tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tedbirler alındığında tarıma olumsuz etki eden, işletmelerin küçük ve dağınık olması, piyasa ile ilişkilerinin zayıf olması,

verimsiz yerli ırklarla yapılan hayvancılık faaliyeti, değerdendirilemeyen çayır ve mera arazileri, çiftçiler arasındaki yetersiz işbirliği ve kooperatifleşme gibi olumsuz unsurların ortadan kalkacağı şeklinde öneriler ortaya koymuştur.

Güreşçi (2009), yaptığı çalışmada, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal göçün önemli bir sorun olduğunu, kırsal bölgelerin ekonomik yapısının temelini oluşturan tarımın göçün temel belirleyicisi konumunda olduğunu belirtmiştir. Bu bölgelerdeki göçün önlenmesi ile tarımsal sorunların çözümü arasında yakın bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin tarım politikasının amacı, kapsamı ve araçları ile açıklanabileceğini ifade etmiştir. Çalışmasında, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde toplumsal dönüşümün temel nedenlerinden birisi olan kırsal göç sorununu genel bir bakış açısı içerisinde değerdendirilmiş ve tarım politikası ile arasındaki ilişki; tarım politikasının amacı, kapsamı ve araçlarıyla beraber değerdendirilerek sorunun çözümünde tarım politikası tedbirlerini tartışmanın odağı haline getirilmesini amaçlamıştır.

Bahar ve Bingöl (2010), Türkiye’de bulunan emek arzının talepten fazla olduğunu, bu nedenle de insanların göç ettiğini, her ne kadar göç edenlerin büyük bir kısmının bir şekilde istihdam olanaklarına kavuşmasına karşın bulunan işlerin marjinal verimliliği düşük işler olduğunu, bunun yanında göçün şehirleşme, sürdürülebilirlik ve kültürel anlamda kent hayatına getirdiği maliyetlerin de olduğunu belirtmektedir.

Koç ve Sağdıç (2010), Sivas ilinde göç hareketinin nüfusun cinsiyet ve yaş grubu üzerine etkisi ile ilgili çalışmasında; göçün coğrafi mekânlar ve nüfus özelliklerinin değişimi üzerinde önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada son dönemde Sivas ilinden yaşanan iç göçün yönü ve miktarı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Sivas ilinden gerçekleşen göçün il nüfusunun cinsiyet ve yaş grubu üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu araştırılmıştır. Araştırma sonucunda Sivas il nüfusunda çocuk ve genç nüfus oranı azalırken, yaşlı nüfusun arttığı tespit edilmiştir. Sivas ilinden yaşanan göçün il nüfusunun cinsiyet dağılımında bir dengesizliğe yol açmadığı tespit edilmiştir.

Zırhlioğlu (2010), çalışmasında göçü kişilerin bir yerden başka bir yere hareketi olarak tanımlayarak göçün ekonomik, siyasal ve sosyal nedenler ile ortaya çıktığını özellikle doğu bölgelerindeki gelir dengesizliği, işsizlik ve güvenlik nedenlerine bağlı olarak sürekli göç hareketi yaşandığını belirtmiştir. Yazar çalışmasında, son 25 yılda Van ve ilçelerinde meydana gelen göç hareketlerinin nedenleri ve tarım çalışanları üzerindeki

etkilerini incelemiştir. Van merkez ve ilçelerinden 1699 birey ile yapılan anket çalışmasında deneklerin %31,6'sı göç etmediklerini, %68.4'ü ise göç ettiklerini belirtmişlerdir. Van merkezine göç eden bireylerin %40,1'i göç etmeden önce tarım ile uğraştıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmada göçe neden olan en önemli etkenin işsizlik olduğu belirlenmiştir.

Cengiz ve Baydur (2010), çalışmasında, temelde Todaro'nun geliştirdiği kırdan kente göçün nedeni olarak gösterilen verim farklılığı düşüncesini Türkiye ekonomisi için incelemiştir. Kente yapılan yatırımlar ve kent olanakları, kentteki işçilerin reel ücretlerini yükselttiğinden kırdan kalmanın alternatif maliyeti artmakta ve kırdan kente göç, kentlerdeki işsizlikle beraber ekonomik ve sosyal problemleri arttırmakta olduğunu öne sürmüşlerdir. Geliştirilen göç ve verimlilik modeli yardımıyla Türkiye'nin 1988-2008 yılları arasındaki kırsal göç olgusunu inceleyerek, tarımdaki verimliliğin göstergesi olan ücretler, tarımdaki verimliliğinin artırılmasında temel unsur olan yatırım harcamaları ve diğer değişkenlerin göç üzerindeki etkilerini tahmin etmişlerdir. İç ticaret hadlerindeki olumsuz gelişmenin yanı sıra gerek yatırımların tarımsal istihdam üzerindeki etkisinin sınırlı olması, gerekse tarımsal ücretler artsa bile bu artışın çok düşük olmasından dolayı kırdan kente göçün devam edeceği sonucunu ortaya koymuşlardır.

Bıçkılı (2011), çalışmasında çeşitli nedenlerle gençlerin terk ettiği köylerin günden güne üretim potansiyellerini, ekonomik ve sosyal canlılıklarını yitirdiğini özellikle merkeze uzak köylerde, eğitim imkânlarının yetersizliği dolayısıyla sosyal ve kültürel sermaye yönünden zayıf kalan bireylerin, göç sonrasında kente kendilerine ancak güvenlik görevlisi, kasiyer, depo sorumlusu gibi pozisyonlarda iş bulabildiklerini ifade etmiştir. Çanakkale'nin Kocalar köyünde yürüttüğü araştırmada, bireylerin yoksulluğu dönüştürecek bilgi, beceri ve haber alma mekanizmalarına sahip olmadıklarını, kırsal yoksulluğun dönüştürülmesi amacıyla ihdas edilmiş olan teşvik ve destek programlarından yararlanamadıklarını tespit etmiştir.

Ikramullah ve Shair (2011), Kuzey-Batı Pakistan'da yapılan bu çalışmada, çeşitli sosyo-ekonomik faktörlerin kırsal-kentsel göç üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Binary probit modeli kullanılan çalışmada ekonomik faktörlerin hane halkının göç kararında önemli bir rol oynadığını, ancak tek belirleyici olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle,

Pakistan'daki kırsaldan kente göçün nedenlerini anlamak için kırsal ve kentsel alanlarda hakim olan sosyo-ekonomik koşulların derinlemesine analizinin yapılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda çalışma sonuçları, istihdam türü, aile işgücü, eğitim süresi, tarım işletmeleri ve göç arasında pozitif ve önemli bir ilişki, yaşam koşulları, tarım dışı ve çiftlik geliri fırsatları ile kırsal-kentsel göç arasında olumsuz ve önemli bir ilişki tespit edilmiştir.

Mousaei ve Arayesh (2011), yaptıkları çalışmada İran'ın Kohgiluyeh ve Boyerahmad'daki kırsal gençlerin tarımla uğraşma tutumunda etkili faktörler belirlenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiklere ek olarak Spearman'ın korelasyon katsayısı, Mann-Whitney testi, Kruskal Wallis testi, çok değişkenli regresyon ve faktör analizi tekniği gibi istatistikler kullanılmıştır. Kırsal gençlerin tarımla uğraşma tutumunda tarımsal faaliyetin türü, ilgili kuruluşlara üyelik, yayım ve eğitim programlarına katılım, sigorta, yaş ve gelir aralığının önemli faktörler olduğu belirlenmiştir.

Kocaman ve Yanık (2012), çalışmalarında, kırsal yerleşimlerin kültür teknik çalışmalar yönüyle genel sorunları ele alarak bu sorunların çözümü amacıyla, Erzurum ilinde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri oldukça alt seviyede olan iki köy seçmişlerdir. Köylerin kültür teknik olarak eksiklikleri anket yoluyla saptanarak bu sorunların köylerden göç isteğine ne şekilde etki ettiği belirlenmiş ve göç isteğinin minimuma indirilebilmesi için alt yapıda gerekli düzenlemeler yapılması konusunda öneriler getirmişlerdir. Bu öneriler doğrultusunda ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olan kalkınmanın kırsal yönünün planlanmasında, ekonomik planlama yapılırken, ülkenin sosyal gelişmesinin ve sosyal sorunlarının da planlamaya dâhil edilerek ve bunların sürdürülebilirliği hedeflenerek, kır insanını bilinçlendirmek ve yardımcı olma gerekliliğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, bölgesel planlama, halk eğitimi, toplum kalkınması gibi uygulamaların tarımsal yayım hizmeti ile desteklenmesini ifade etmişlerdir.

Güreşçi (2012), çalışmasında göç sorunlarını ortaya koyan yazar, Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan köyden kente göçün, daha sonraki yıllarda ciddi bir ülke sorunu haline geldiğini bu göçlerin, nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasi yapısını etkileyen ve değiştiren önemli bir toplumsal olay olarak kabul

edildiğini belirtmiştir. Türkiye'nin birçok sorunu ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi bulunan köyden kente göçlerin, tam olarak anlaşılamadan Türkiye'nin diğer sorunlarına akılcı ve kalıcı çözümler üretmenin oldukça zor olduğu ifade edilen çalışmada, Türkiye'deki köyden kente göçün nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Aşkın vd. (2013), çalışmada Türkiye'de ciddi boyutlara ulaşan ve beraberinde ağır sorunlara yol açan kırsal göçe neden olan faktörler Yeşilyurt ilçesi özelinde bivariate probit model ile tahmin edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Yeşilyurt örneğinde, kırsal göç, kentin çekici (istihdam olanağı, çocuklarını okutma, ulaşım, sağlık olanakları) faktörleriyle birlikte ondan daha güçlü olarak, kırsal itici (gelir yetersizliği, yoksulluk, arazilerin mirasla parçalanması, ürünlerin pazarlanma sorunları, tarım dışı iş olanaklarının olmayışı, eğitim, sağlık hizmetlerinin yetersizliği) faktörlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Şen (2014), bu çalışmada Türkiye'de yaşanan iç göçlerin nedenleri ve sonuçları araştırılmıştır. Çalışmada göçlerin çok farklı nedenlerden dolayı oluştuğu bunun ise farklı sonuçların doğmasına yol açtığı belirtilmiştir. Genel olarak düşünüldüğünde göçler sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik vb. nedenlerle oluşabildiği gibi, bu alanlarda etkilere yol açacak şekilde sonuçlanabilmektedir. Tarih boyunca savaşlar, doğal afetler gibi nedenlerle yaşanan göçler artık günümüzde temel olarak ekonomik nedenlerden dolayı yaşanmaktadır. Türkiye'de ilk zamanlar düşük düzeyde yaşanan iç göç hareketleri, 1950'li yıllara gelindiğinde toplumu derinden etkileyen bir olgu haline gelmiştir. Yaşanan tarımsal dönüşümlerle birlikte itici bir hâl alan kır ve sanayileşmeye bağlı olarak çekici bir hâl alan kent, Türkiye'de iç göçlerin yoğun bir şekilde yaşanmasını açıklamaktadır.

Yulafcı (2014), bu çalışma, Samsun'da kırsal kesimden şehirlere doğru gerçekleşen göçün sebeplerini ve köylerdeki tarımsal yapıya etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Köyden topluca göç eden hanelerin göç ettikleri yerler arasında birinci sırayı İstanbul, Bursa, Ankara ve Kocaeli gibi Samsun dışındaki il merkezleri almaktadır. Haneleri göçe sevk eden faktörlerin başında arazi ve hayvan yetersizliğine bağlı geçim sıkıntısı gelmektedir. Köyden göç eden hanelerin geride bıraktığı bina türlerinin %67'si, alet-makine türlerinin %25'i, tarla arazilerinin %8'i, meyve

bahçelerinin ise %4'ü atıl vaziyettedir. Göç eden hane reislerinin yaşı; köyde oturanlara göre daha genç, hane nüfusları daha azdır. Eğitim düzeyleri daha yüksektir. Köyde oturanların tarım dışı gelir kaynakları, bina, alet-makine, arazi ve hayvan varlıkları göç edenlerden daha fazladır. Köylerdeki göç hızını azaltmak için köylerin en önemli geçim kaynağı olan tarımın yapısının; eğitim, yayım, sulama vb. teknik ve altyapı hizmetleri ile güçlendirilmeli ve köylerdeki diğer altyapı imkânları geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çatalbaş ve Yarar (2015), çalışmada, panel veri analizi ile 2008-2012 dönemi için Türkiye'deki bölgeler arası iç göçün belirleyicilerinin saptanması amaçlanmıştır. Analiz sonucunda, bölgeler arası göç üzerinde bölgenin zenginlik düzeyinin olumlu, enflasyon oranı, istihdam oranı ve terör sorununun ise olumsuz etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, belirlenen uygun model yardımıyla, bağımsız değişkenlerde uygulanan bazı iyileştirmelere karşın iç göçe ilişkin öngörü değerleri elde edilmiştir. Bu sayede iç göçün olumsuz etkilerini azaltmak için yapılacak olan çalışmalara zemin olması amaçlanmaktadır.

Şahin (2015), çalışma, Türkiye'de meydana gelen göçlerin bölgesel eşitsizliği üzerine kurgulanmıştır. Eşitsizliğin eksi yönlerini itici sebepler, artı yönlerini ise çekici sebepler oluşturmuştur. İletici ve tutucu etkenler ise artı ve eksi kutupların çekim esnasında karşılaştığı engelleri aşma boyutudur. İtici ve çekici nedenleri gelir durumu, istihdam, toprak yetersizliği, makineleşme ve kamu hizmetleri oluştururken, iletili ve tutucu nedenleri ulaşım, iletişim araçları ile akraba, yakın, hemşeri ve cemaatler oluşturmaktadır. Bunların her birinin göçleri etkileme durumu ortaya konulmuştur. Kişi başı yurtiçi hâsılası, kişi başı katma değer verileri, sanayi, hizmet ve tarım sektöründeki üretim miktarları, sosyal güvenlik durumu, işsizlik, istihdam ve işgücüne katılım oranları, bağımlılık oranı, kamu hizmetlerindeki yetersizlikler ve güvenlik nedenleri bölgesel olarak farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar göç verileri ile uyum göstermektedir. Yani olumsuz verilerin yüksek olduğu yerlerden olumlu verilerin yüksek olduğu yere göçler yaşanmaktadır. Diğer yandan kırdaki nüfusun artışıyla birlikte üretim yapılan toprağın azalması ve tarımdaki makineleşmeyle birlikte kişilerin işsiz kalması, kişileri köyden kente göçe yönlendirmiştir. Çalışma Ağrı ilinde Türkiye genelinden farklı olarak kırdan kente göçler henüz yaşanmadığı çünkü il nüfusun yaklaşık %46'sının köy ve beldelerde yaşadığı belirtilmiştir. Bu durumun Ağrı ilinde

kırdan kente ileriki yıllarda göçün artarak devam edeceği anlamına geldiği vurgulanmıştır.

Yalçın ve Kara (2016), çalışmasında insanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafi alanı terk edip başka yerlere yerleşerek yaşamlarını devam ettirmeleri göç olarak ifade edilmektedir. Kırsal göç ise, kırsal alanlarda yaşayan insanların yeni yaşam alanlarına taşınması olup, bu hareket daha çok kırdan kente doğru olmaktadır. Türkiye’de kırdan kente göç, 1950’li yıllarda sanayi devrimi ile başlamış olup hala devam etmektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük bir bölümü tarımsal faaliyet ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Artan nüfus ile tarımdan sağlanan gelirin yetersiz kalması, tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle parçalanmasıyla tarım işletmelerinin düşük gelirli küçük işletmelere dönüşmesi, tarımsal üretimde yeni gelişmeler ile makine kullanımının artmasıyla iş gücüne olan talebin azalması gibi özellikle ekonomik kökenli nedenlerle köyden kente göç gerçekleşmektedir. Yaşanan göç, tarımsal üretimde çalışacak genç işgücünün azalması, terk edilen arazilerin atıl şekilde kalması, tarımda üretim ve verimin düşmesi, kırsal yoksulluğun artması gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, daha önce yapılmış olan çalışmalar ve çeşitli kurumlara ait istatistiklerden yararlanılarak kırdan kente göç, nedenleri ve tarımsal üretime etkileri araştırılmış olup, sorunların çözümüne yönelik öneriler getirilmiştir.

Kan vd. (2016),bu çalışma Konya ili Hüyük ilçesi İmrenler ve Burunsuz köylerinde kırsal kesimden şehirlere doğru gerçekleşen göçün sebeplerini ve köylerdeki tarımsal yapıya etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bölgedeki göçün nedenlerini ve etkilerini belirtmek için, iki köyünün tamamında tam sayım yöntemiyle 42 hane reisiyle yapılan anket sonuçları kullanılmıştır. Araştırma bölgesinde kırsal kesimden şehre doğru olan göç halen devam etmektedir. Anket yapılan köylerde 2000-2015 yılları arasında köylerin nüfusu %33 azalmıştır. Haneleri göçe sevk eden faktörlerin başında köylerde yeterli iş imkânının olmaması nedeniyle ortaya çıkan geçim sıkıntısı gelmektedir.

Bednarikova (2016), bu çalışmada, Altay Tarım Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin üniversite öğrenimlerini bitirdikten sonra göç etme veya kırsalda yaşayan ailelerinin yanlarına dönme kararlarını etkileyen faktörler logit regresyon modeli ile araştırılmıştır. Sonuçlar; gençlerin ebeveynlerinin tarım çalışmasını desteklemeleri, gençlerin

ailelerinin tarım arazisine sahip olması, gençlerin tarımda çalışmak niyetinde olması, gençlerin ailelerinin yaşadığı kırsalda kendi işini kurmanın zor olmadığına inanması durumunda kırsaldaki ebeveynlerinin yanlarından ayrılma olasılığının azaldığını göstermektedir. Kadınların kırsalda yaşayan ailelerini terk etme olasılığı erkeklerden daha yüksektir ve gençlerin yaşam memnuniyeti arttıkça göç dışı olma olasılığı da artmaktadır. Bulgular, öğrencilerin ailesindeki tarımsal köklerin genç üniversite mezunlarını evlerine dönmeleri ve aile geleneğinde devam etmeleri için teşvik ettiğini göstermektedir. Gençleri, özellikle de kadınları şehirlere göç etmeye iten faktörlerden bazıları (bölgesel izolasyon veya kırsal kadınların sosyal rolleri gibi) ancak uzun süreli bir süre içinde değiştirilebilir. Tarım okulları ve tarım işletmeleri arasındaki ilişkilerin düzelmesi veya geliştirilmesinin, işletme kurma ve tarım arazilerinin satın alınması için kredilere erişim ve kırsal alanlarda daha iyi yaşam koşulları, tarımsal eğitim görmüş gençleri kırsal alanlarda kalmaya ve tarımda çalışmaya teşvik edebileceği belirtilmiştir.

Taşğın vd. (2016), yaptıkları çalışmada, Erzurum ili kırsalında yaşayan insanların göç etme isteğini etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Erzurum'un 8 ilçesindeki yoğun tarımsal faaliyet gösteren 40 köyde toplam 316 tarımsal işletme ile yüz yüze anket çalışmaları yapılmış ve Probit Binominal tahmin yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz sonuçlarına göre yaş, tarım dışı gelir, konut sorunu, üreticilerin eğitim seviyeleri ve göç etmiş akraba sayısı gibi faktörlerin önemli olduğu görülmüştür. Sonuçlar, üretici yaşı, tarım dışı gelir ve üreticilerin konut memnuniyetindeki artış ile göç etme isteği arasında ters bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra üreticinin eğitim seviyesi ve göç etmiş akraba sayısındaki artış arasında ise doğru bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Dücan (2016), Türkiye’de gerçekleşen iç göçün belirleyicisi olarak eğitim düzeyi, istihdam oranı, üretim artışı ve terör olaylarının ele alındığı bu çalışmada, TÜİK alt bölge sınıflandırmasına göre oluşturulmuş 21 bölge için panel regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Veri seti için en uygun modelin tesadüfi etkiler modeli olduğu bulunmuştur. Beck-Katz panel düzeltilmiş standart hataların kullanıldığı modelin tahmin sonuçlarına göre ortaokul düzeyindeki okullaşma oranındaki artış göçü artırırken, istihdam artışı göçü azaltmaktadır. Terör olaylarındaki artış da yine göçe sebep olan önemli bir değişken olarak bulunmuştur.

Engindeniz ve Aydın Can (2017), bu çalışmada, Türkiye'nin kırsal kesimindeki gençlerin istihdam sorunlarını incelenmiş, genç işsizliğinin yapısı ve nedenleri tartışılmıştır. Çalışmanın sonunda konuyla ilgili öneriler sunulmuştur. Çalışmada 2004-2015 dönemi verileri kullanılmıştır.

Sevim ve Özpolat (2017), Terör ve kırsal kalkınma ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, kırsal kalkınmanın bölgesel kalkınmanın vazgeçilmez bir unsuru olduğu bundan dolayı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kalkınmasının önündeki en büyük engellerden biri kırsal kalkınma hamlelerinin yapılmaması olduğu vurgulanmıştır. Kırsal kalkınmanın önündeki engeller ve günümüzde geline nokta, çözüm yolları ile sunulmuştur. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır ilinin Ergani ilçesindeki 9 köy oluşturmaktadır. Göç; terör, kırsal kalkınma, bölgesel kalkınma, şiddet, korku başlıkları irdelenmiştir.

Giuliani vd. (2017), çalışmalarında, Fas'ın Midelt eyaletindeki kurak bölgelerde tarımla uğraşan kırsal gençlerin gerçeklerini, bakış açılarını ve beklentilerini, özellikle cinsiyete odaklanarak analiz etmişlerdir. Gençlerin, kırsal yaşamları ve kariyerleri için umutlarını dile getirmeden önce, ilk olarak yerine getirilmemiş birincil ihtiyaçlar konusunu gündeme taşıdığını, bu ihtiyaçların eğitime erişim, içme suyu, sağlık hizmetleri ve köylerindeki altyapı eksikliği konuları olduğunu bildirmişlerdir. Bölgedeki gençlerin hayalindeki köy, insanların kentsel alanlarda iş aramak yerine daha iyi ve daha sürdürülebilir çiftçilik yaparak kendi aileleriyle daha rahat bir yaşam sürdükleri kırsal bir yer olarak öngörülmüştür. Araştırmacılar gençlerin tarımda kalma arzularını ve istekliliklerini desteklemek için, altyapı ve düzenleyici müdahalelere ve gençleri hedef alan ve ilgi çekici tarım uygulamalarında özel eğitime ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Anamica (2017), çalışmasında, gençlerin kırsal alanlardan kentsel alanlara göçünün Hindistan'da kaçınılmaz bir olgu haline geldiğini belirterek kırsal gençlik nüfusunun yavaş yavaş kökenini terk ettiğini ve kentsel alanlara doğru kaydığını belirtmiştir. Yazar, çalışmasında, kırsal gençliğin göçünün, bugün ve yarın daha az sayıda küçük ölçekli çiftçi anlamına geldiğini bunun küresel bir gıda güvenliği sorunu oluşturduğunu ve bu bağlamda kırsal gençliğin göç davranışının ardındaki mantığı kavramanın çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu bakış açısı ile, tarımsal geçmişi olan 160 göçmen kırsal genç arasında bir çalışma yapmış ve kırsal gençlerin göç davranışlarını ölçen uygun bir ölçüm metodolojisi geliştirilerek incelenmiştir. Sonuçta tamamen göç etmiş

kırsal gençlerin Göç Davranışı Endeksi (0.75) değerinin kısmen göç etmiş olanlardan (0.66) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anavatan (2017), çalışmasında, 2015 yılı için Türkiye’de illere göre iç göçün belirleyicilerini tespit etmek amacıyla, mekânsal komşuluk ilişkisinin net göç üzerine etkisi mekânsal hata modeli (SEM) kullanılarak araştırılmıştır. Türkiye’de illerin komşularıyla birbirine yakın düzeyde net göçe sahip olma eğiliminde olduğu yani net göçte pozitif mekânsal otokorelasyon olduğu tespit edilmiştir. Tarımın iç göç üzerindeki etkisini ölçmek için toplam işlenen tarım alanı, eğitim için üniversite ve üzeri eğitime sahip olan bireylerin toplam nüfusa oranı alınmıştır. Bireylerin serveti, toplam konut satışları ve bin kişi başına düşen otomobil sayısı ile modele yansıtılmıştır. Sanayi sektörünün gelişmişliği ve bireylerin tüketim miktarı ise sanayide kullanılan kişi başına elektrik tüketimi değişkeni ile ifade edilmiştir. Turizm tesislerine geliş sayısı ise ildeki turizm düzeyini gösteren değişken olarak kullanılmıştır. Ticaret değişkeni için ihracat miktarı ele alınmış ve ildeki güvenlik düzeyini göstermek için cezaevine giren toplam hükümlü sayısı kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre tarım alanı ve suç oranları net göçü negatif olarak etkilemektedir. Ayrıca toplumdaki eğitim düzeyi, servet, sanayi, turizm ve ticaret arttıkça net göç artmaktadır.

Büyükyılmaz (2017), göçler, geçmişten günümüze insanların doğduğu yerlerden başka yerlere ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve coğrafi koşullar sebebiyle toplu veya tek olarak taşınmasıyla ülkeleri şekillendirmiştir. Türkiye’de, 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sayılan bu nedenlerden bir veya birkaçı, iç göçün oluşmasında etkili olmuştur. Tarım ülkesi olan Türkiye’nin makineleşmesi, miras yolu ile toprağın bölünmesi ve toprağın verimsizleşmesi ile birlikte insanlar, geçimlerini sağlayacağı iş olanaklarının yoğun olduğu yerleri tercih ederek göç etmiş, bu da kırsal kesim ile kentsel kesim arasında yaşamsal farklılıklar meydana getirmiştir. Göç eylemine sadece köylerde yaşayan insanlar değil, olanak ve imkânları kısıtlı olan il ve ilçelerde yaşayanlar da katılmışlardır.

Tripathi vd. (2018) bu çalışmasında, Haryana’nın Hisar ilçesinin kırsal gençlerinin (15-29 yaş) çıkarlarını, kentsel göçe zorlayan düşüncelerini ve onların algıladıkları etkileri araştırmıştır. Veriler 18 köyde yaşayan 270 kırsal gençten toplanmıştır. Sonuçlara göre, ankete katılanların yaklaşık % 80’inin, bir veya birkaç nedenden ötürü kırsal

bölgelerden kentsel bölgelere göçmeyi istemektedir. Yaklaşık % 19'luk bir oran hala köylerinde kalma ve daha bilimsel tarımla çiftçilik yapmaya devam etmeyi istemektedirler. Gençlerin % 34,44'lük bir oranı bölgelerarası göçü tercih ettiğini belirlemiştir. Gençlerin yaklaşık % 17'si sadece yaşanabilirlik açısından kolay bir çevre için ilçeye göç etmeyi arzuladıklarını belirlemiştir. Gençlerin kentsel alanlarda daha iyi iş imkânı, daha iyi eğitim fırsatları, daha fazla gelir ve daha iyi fırsatlar için göç etmeyi istediklerini saptamıştır.

Özdemir (2018), göç belirleyicilerini tespit etmek için yaptığı çalışmasında, göç bireylerin mekânsal anlamda nüfus hareketlerini içerirken, göçe etki eden faktörlerin bilinmesinin, sorunların çözümü için politika uygulayıcılarına yol gösterici olacağını ifade etmiştir. Bu çerçevede çalışmasında panel veri analizi ile Türkiye'deki 26 Alt Bölge kapsamında 2008-2016 yılları için net göç hızının belirleyicilerini saptamıştır. Analiz sonuçlarına göre bölgelerarası göç üzerinde etkili olan en önemli değişkenler arasında; eğitim, bölgenin zenginlik düzeyini temsilen alınan kişi başına düşen elektrik tüketimi, kentleşme ve terör sorunu öne çıkmıştır. Bunlardan eğitim, bölgelerin zenginlik düzeyi ve kentleşme net göç hızını olumlu yönde, terör ise olumsuz yönde hareket ettirmiştir.

Brau (2019), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) araştırma serisi olarak yayınlanmış bu çalışmada yedi farklı ülkede genç göçünün belirleyicileri araştırılmış ve göçle ilgili hem geniş hem de spesifik hipotezler dolaylı olarak test edilmiştir. Araştırmada, bireysel özelliklerin göçün hane özelliklerinden daha önemli belirleyicileri olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca, kredi kısıtlamaları veya göreceli yoksunluğun, ulusal düzeyde göç ile ilişkili olduğuna dair çok az kanıt bulunmuştur. Çalışmada son olarak gençlere ilişkin göç politikalarının etkileri tartışılmıştır.

Çoban (2020), yaptığı araştırmada elde edilen ana bulgular ve sonuçlara göre genç çiftçiler yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına bağlı olarak, sosyo-kültürel değişmeyi farklı algılamalara sahip olsalar da çiftçilik bağlamında ortak anlamlandırmaları mevcuttur. Toplumsal bağlamda çiftçiliğe dair genel yargılardan genç çiftçiler de etkilenmektedir. Bu etkilenme durumunda bulundukları kırsal çevrede sosyal yalnızlık yaşasalar da gelenekselden farklı olarak yeni kültürel değerlere yönelmeye ve çözümler üretmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Yüzyıllardır kırdan kente doğru yönelen göçün

varlığı bilinmektedir. Bu göç hala devam ediyor olsa da kentsel yaşamı sürdüremeyen ve bazı ekolojik farkındalıklara sahip birey ve toplulukların kıra doğru yöneldikleri bir gerçektir.

Küçükoğlu ve Türkoğlu (2021), yaptıkları çalışmada kırsal alanlarda yaşam kalitesinin ölçülmesi amacıyla yaşam kalitesini etkileyen parametreler üzerinden bir değerlendirme yaklaşımı ortaya konulmaktadır. Geliştirilen yöntem çerçevesinde yaşam kalitesini ölçmek amacıyla Bursa'da seçilen üç köyün profilleri çıkarılmış, seçilen parametreler ve sonuçlar karşılaştırmalı olarak incelenmiş kırsal alanlarda yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla öneriler geliştirilmiştir.

Boyraz (2021), bu çalışmanın amacı, köyden kente göç eden gençlerin göç etme eğimleri ve nedenleri ile kente göç etmiş gençlerin beklentilerinin ne ölçüde karşılandığını ortaya koymak; gençleri köylerde tutabilecek, kırsal alanlarda kalkınmayı sağlayacak öneriler sunmaktır. Araştırmanın ana materyalini Adana ili Toros dağ köylerinde yaşayan kırsal gençlerle yapılan bireysel görüşmeler ve bu köylerden kentte göç etmiş gençlerle yapılan odak grup görüşmeleri yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Bu çalışmada gençlerin %77,5'nin kırdan kente göç etme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Araştırmanın en önemli bulgusu, kırdan kente göçün devam edeceği ve genç nüfusun köyde düzenli gelir kazanımı durumunda bile köyde yaşamak yerine kenti tercih etmeleri olarak saptanmıştır.

Sav (2021), bu çalışmada büyükbaş, küçükbaş hayvan ve örtü altı üreticilerinin tarımda kalma eğilimleri Antalya ili örneğinde incelenmiştir. Anket uygulanan üreticilerin belirlenmesinde Tabakalı Örneklem Yöntemi tercih edilmiş olup yapılan hesaplamalar sonucunda büyükbaş hayvancılık alanında 68 yetiştirici ile küçükbaş hayvancılık alanında 117 adet küçükbaş yetiştirici ve örtü altı üretim faaliyetinde ise 100 üretici ile yüz yüze görüşülmüştür. Çalışmada üreticilerin memnuniyet düzeyini belirlemek için Memnuniyet Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda üreticilerin tarımsal faaliyetlerinden en düşük memnuniyet düzeyi ekonomik faktörler ile tarımsal politika ve örgütlenme faktörleri olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen analizler çerçevesinde incelenen üç sektör arasında en yüksek memnuniyetin 29,3 değeri ile örtü altı üretim faaliyetinde olduğu görülürken en düşük memnuniyet ise 26,53 değeri ile küçükbaş hayvancılık sektöründe ortaya çıkmıştır. Faktörler açısından en yüksek memnuniyet

düzeylerinin ise coğrafi, çevresel ve kırsal altyapı faktörlerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu doğrultuda üreticilerin tarımda kalma eğiliminin artırılması için ekonomik açıdan memnuniyet seviyelerinin yükseltilmesi önemlidir. Diğer yandan uygulanan tarımsal desteklerin üretici ihtiyaçlarına göre yapılandırılması, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi üreticilerin tarımda kalma eğilimi pozitif yönde etkileyecektir.

Karaçoban ve Tüzün Rad (2021), orta gelir tuzağı geliştirmekte olan ülkelerin belli bir gelir seviyesine ulaştıktan sonra büyüme hızlarını kaybetmesi veya yavaşlaması sonucu yüksek gelirli ülkeler seviyesine çıkamaması, bulunduğu gelir grubunda sıkışıp kalması durumunu açıklamaktadır. Türkiye son 15 yıldır üst orta gelir grubunda olup; yüksek gelirli ülkeler grubuna geçememiştir. Bunun nedenlerinden biri ekonomiler orta gelir düzeyine geldikçe, kırdan kente işgücü hareketliliğinin büyümeyi artırıcı gücünü kaybetmesidir. Bu hareketliliğe neden olan kır ve kent arasında kişi başı gelir farkı 1/3 oranında olması özellikle genç nüfusun göçünü etkilemektedir. Bu çalışmada; kırsaldaki genç nüfusun kente göç nedenleri ve özellikle kırsalda istihdam ve gelir artırıcı faaliyetlerin Türkiye'nin orta gelir tuzağından çıkmasına etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada; genç nüfusun kırsalda işgücü piyasasında kalmasını sağlamanın büyümeyi pozitif yönde etkileyeceği ve Türkiye'nin orta gelir tuzağından çıkışına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini anket çalışması sonucu elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 3 ayrı anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın konusu Şanlıurfa ili kırsal alanında yaşayan kırsal gençlerin göç ile ilgili düşüncelerini belirlemek ve kırsalda kalma eğilimlerini belirlemek olduğu için, öncelikle kırsal gençlerin yaşadığı kırsal yerleşim birimlerine (kırsal mahalle, köy, belde) ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın yürütüldüğü Şanlıurfa ilini temsil edecek şekilde coğrafi bölge kriteri dikkate alınarak gayeli olarak seçilen 4 ilçeye (Bozova, Harran, Suruç ve Viranşehir) bağlı kırsal yerleşim birimlerine (18 kırsal mahalle-köy, belde) ait bilgiler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Kırsal yerleşim birimlerine ait anketler mahalleyi iyi tanıyan (muhtar, aza vb.) bir kişi ile yüz yüze yapılmıştır. Söz konusu kırsal yerleşim birimlerinde bulunan gençlerin yaşadıkları hanelere ilişkin bilgileri elde etmek amacı ile anket çalışması yapılmış ve bu kapsamda toplam 376 anket yapılmıştır. Ayrıca bu hanelerde yaşayan kırsal gençlerin göç ile ilgili düşüncelerini belirleyebilmek için 376 adet kırsal genç anketinin sonuçları değerlendirilmiştir.

Araştırmada kurumlar tarafından yapılan ikincil veriler de kullanılmıştır. Çalışmanın ikincil verileri; ulusal (TÜİK) ve bölgesel (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü) kamu kurumlarından elde edilmiştir. Konu hakkında daha önce yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalardan da yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek hacminin belirlenmesinde uygulanan yöntem

Araştırmanın yürütüldüğü Şanlıurfa ilini temsil edecek şekilde 4 ilçe (Bozova, Harran, Suruç ve Viranşehir) gayeli olarak belirlenmiştir. Bu ilçelerin seçiminde ilin tarımsal potansiyeli ve kırsal alanların dağılım durumuna göre coğrafi bölge kriteri dikkate alınmıştır. Söz konusu ilçelerde toplam 18 kırsal yerleşim biriminde anket yapılmıştır. Bu yerleşim birimlerinde toplam 376 adet kırsal hane ve kırsal genç anketi yapılmıştır. Anket sayılarının belirlenmesinde Tübitak ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi birlikteliğinde yürütülen “Kırsal Göçlerin Tarım Sektörüne Etkileri ve Genç Nüfusun Tarımda Kalma Eğilimlerinin Belirlenmesi; Politik Yaklaşımlar, Proje No:119k-769” isimli projenin örnekleme baz alınmıştır. Ayrıca belirlenen örnek hacmi sosyal araştırmalarda yoğun olarak olasılık örnekleme yöntemi ile uyum göstermektedir. Bu kapsamda kırsal gençlerin göç etme veya tarımda kalma eğilimleri %50 (0.50) alınarak, %5 örnekleme hatası (0,05) ile aynı örnek hacmine ulaşılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Anketlerin ilçelere ve köylere göre dağıtılmasında ise ilçe ve köylerin oransal dağılımları dikkate alınmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntemler

Çalışmada anket yapılacak ilçe ve köy seçimleri göç hızları ve tarımsal yapıları dikkate alınarak ADNKS ve Şanlıurfa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü aracılığı ile belirlenmiştir. Ayrıca mahalleye ait mahalleyi iyi tanıyan (muhtar, aza vb.) kişilerden gerekli bilgiler anket yoluyla elde edilmiştir. Belirlenen köylerde anket çalışması yapılan hedef kitle 15-29 yaş arası gençlerdir. Bunun yanı sıra özellikle yaşları henüz küçük olan ve işletme hakkında bilgi sahibi olmayan gençlerin tarımsal işletme sahibi ebeveynleri ile işletmelerinin ekonomik ve tarımsal yapısı (arazi büyüklüğü, hayvan sayısı, işletmenin yıllık geliri gibi) ve göç düşüncelerine yönelik bilgileri edinmek amacıyla

görülmüştür. Köy bilgi anketi, köyde ikamet eden hane reisi anketi ve genç anketi bölümlerinden oluşan anket formutek anket formu şeklinde kullanılmıştır. Bu durumda hem 15-29 yaş arası gençler ile hem de yaşadıkları hanenin reisi ile anket formu doldurulmuştur.

Gençlere yöneltilen anket sorularında; tarımda kalma isteğinin olup olmadığı, göç etme eğiliminin olup olmadığı, eğitim düzeyi, arazi sahipliği, hayvan sahipliği, sosyal güvence durumu, gencin yıllık geliri, kırsal ve tarım algısı, tarımın finansal yeterliliği ve refah etkisi, aile içinde alınan kararlara gencin etkisi ve göç etmek isteyen gençlere ait davranış soruları (yerleşme planı, çalışma planı, gidilen yerde kalınacak yer, iletişim sağlanan kişi, tarımsal faaliyetlere yönelik yargı ve düşünceleri, ekonomik ve sosyal anlamda yaşamdan beklentileri, hayalleri, gelecek hedeflemeleri gibi sorular bulunmaktadır.

3.2.3. Verilerin analizinde kullanılan yöntemler

Çalışmada gençlerin tarımla ilişkisini tespit edebilmek için anket formunda yer alan, tarımsal faaliyetlere bakış açısı, düşünce ve yargılarına yönelik açık uçlu ve çoktan seçmeli yargı sorularına alınan cevaplar değerlendirilmiştir. Çalışmada anket yoluyla elde edilen veriler belirli bir kodlama yönteminde IBM SPSS Statistic 26 paket programında bilgisayara yüklenerek işlenip, çapraz tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

Çalışmada anket verileri kullanılarak kesinlikle göç etme isteğinde olan gençlerin göç davranış indeksleri (GDI) hesaplanmıştır. Bu kapsamda gençlere ana göstergeler bazında süreklilik ölçeğine göre yöneltilen sorulara/davranış göstergelerine verilen cevaplar değerlendirilmiştir (Anamica ve Sujeetha, 2017). Bulgular aynı zamanda kırsal gencin yaşamdan beklentilerini de açığa çıkarmıştır. Kırsal gençlerin göç davranış indekslerini hesaplayabilmek için ilk kez Anamica ve Sujeetha (2017) tarafından geliştirilen Eşitlik 3.4 kullanılmıştır.

Göç etmek isteyen kırsal gençlere yöneltilen “n” sayıda davranış göstergesi için belirli kriterlere göre cevap vermesi istenmiştir. Her kriter kendi içinde puanlandırılmıştır. GDI her bir gösterge puanlarının birbirine eklenmesiyle elde edilmiştir. Elde edilen değer 0 ile 1 arasında değişmektedir.

$$GDI = \frac{(I_{1x} + I_{2x} + I_{3x} + \dots + I_{nx})}{(I_{1y} + I_{2y} + I_{3y} + \dots + I_{ny})} \quad (3.4)$$

Burada,

GDI; Göç davranış indeksini,

I_{1x} ; 1. gösterge için elde edilen toplam puanı,

I_{nx} ; n. gösterge için elde edilen toplam puanı,

I_{1y} ; 1. gösterge için toplam maksimum olası puanı,

I_{ny} ; n. gösterge için toplam maksimum olası puanı ifade etmektedir.

Göç davranışını belirlemek için oluşturulan 14 adet ana göstergelerden bazıları açıklamaları ile aşağıda verilmiştir;

*Göç şekli; Göç, kırsal gençlerin kariyer beklentilerine yanıt olarak kendi yaşadıkları yerlerden başka bir yere geçici veya kalıcı hareketidir.

*Göç edilecek yerdeki çalışma planı; Göç edilecek yerdeki işin niteliği, gençlerin göç hedefinde seçtiği tür veya sınıftır

*İkamet yeri ile göç edilecek yer arası mesafe (km): Göç edilecek yerin mesafesi, kırsal gençlerin ikametgâh ettiği yer ile göç edilecek olan yer arasındaki mesafedir.

*Göç kararı alma süreci; kırsal gençlerin kendi kendilerine karar alarak mı, aile üyeleriyle istişare ederek ya da başkalarıyla mı göç kararı aldıklarını ortaya koyan süreçtir.

*Geri dönüş niyeti; Geri dönüş niyeti, göç etme niyeti olan kırsal gençlerin planladığı ve tahmini yıl bazında ortaya koyduğu köy hayatına geri dönme niyeti göstergesidir.

Çalışmada oransal olarak verilen araştırma sonuçlarından bazılarının istatistiksel olarak anlamlılık düzeyini ortaya koymak amacıyla belirlenen demografik faktörlerle, kırsal gençlerin göç etme eğilimleri arasında “ki-kare testi” uygulanmıştır. Ki-kare testi,

gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Ki-kare testi genellikle; iki veya daha çok grup arasında fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla kullanıldığı gibi iki örneklemin aynı kategoriler açısından homojen olup olmadıklarının test edilmesi, gözlenen bir değişkenin beklenen bir dağılıma uygunluğu veya gözlenen iki değişkenin aynı dağılıma sahip olup olmadığının araştırılmasında kullanılması yanında varyansla ilgili aralık tahmini ve kontenjan katsayısının hesabında da kullanıldığı ifade edilmektedir (Hogg, ve ark., 1988).

Ki-kare istatistiğini hesaplama için öncelikle iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanmalıdır. Aşağıdaki eşitlik kullanılarak iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanabilmektedir.

$$E_{i,j} = \frac{\sum_{k=1}^c O_{i,j} \sum_{k=1}^y O_{k,j}}{N} \quad (3.2)$$

$E_{i,j}$ = Beklenen değer

$\sum_{k=1}^c O_{i,j}$ = i.ci sütun toplamı

$\sum_{k=1}^y O_{k,j}$ = k.cı satır toplamı

N = Toplam sayı

Gözlenen ve beklenen frekansların farklılıklarına dayalı olarak hesaplanan X^2 değerleri toplanarak test istatistiğini oluşturacak χ^2_h bulunur. O = gözlenen frekans, E = beklenen frekans olduğuna göre ki-kare bağımsızlık testi (χ^2_h) eşitliği aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$\chi^2_h = \sum_i^y \sum_{k=1}^c \frac{(O_{i,j} - E_{i,j})^2}{E_{i,j}} \quad (3.3)$$

Burada;

χ^2_h = χ^2 bağımsızlık testi

$O_{i,j}$ =Değişkenlerin gözlem değeri

$E_{i,j}$ = Değişkenlerin beklenen değeri

Serbestlik derecesi; $DF = (r-1) (c-1)$ şeklinde hesaplanır.

Burada $r =$; satır sayısı ve $c =$; sütun sayısını göstermektedir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Kırsalda yaşayan gençlerin tarımda kalma veya göç etme eğilimlerinin belirlenmesi amacı ile yapılan bu araştırmada öncelikle yaşadıkları kırsal yerleşim birimlerinin genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla köy (kırsal mahalle) genel bilgi anketinin sonuçları ve sahada yapılan gözlemler sonucu elde edilen bilgiler aşağıdaki bölümlerde çizelgeler şeklinde verilerek yorumlamalar yapılmıştır. Bunun dışında kırsal gençlerin yaşadıkları hanelere ilişkin bilgiler anket çalışmaları sonucu ayrıntılı olarak elde edilmiş ve kırsal gençlerin yaşadıkları hanelerin genel özellikleri, tarımsal varlıkları ve göç ile ilgili bilgiler belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak ise söz konusu hanelerde yaşayan kırsal gençler ile yapılan anket çalışması sonucu elde edilen bilgiler

neticesinde kırsal gençlere ait genel bilgiler, göç ile ilgili düşünceleri ve tarımda kalma eğilimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.1. Kırsal Yerleşim Birimlerine Ait Genel Bilgiler

Kırsal göçleri etkileyen en önemli faktörlerin başında köylerin altyapı imkânları, sahip olduğu ekonomik ve sosyal imkânlar gelmektedir. Araştırma sahasında yapılan anket çalışmalarına göre kırsal yerleşim birimlerinin (kırsal mahalle, köy-belde) ilçe merkezine olan uzaklıkları ortalama 19.1 km, il merkezine olan uzaklıkları ise 61.1 km'dir(Çizelge 4.1). Köylerin tamamında içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Bunun yanında köylerin %22.2'sinde kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Eğitim altyapısı açısından köylerin %83.3'ünde ilkokul, %38.9'unda ortaokul ve %11.1'inde lise bulunmaktadır. Ancak bu okulların büyük bir bölümü faal durumda değildir ve eğitim taşımali sistem ile yapılmaktadır. Burada özellikle nüfusun az veya dağınık olması, öğrenci sayısındaki yetersizlik, yerleşim yerinin coğrafi özellikleri, göçler ve mevsimlik işçi hareketliliği bağlamında pek çok köy yerleşim yerinde köy okullarının kapatıldığı ve mevcut öğrencilerin gününbirlik taşımali sistemi ile il/ilçe merkezlerindeki okullara taşındığını belirtmek önemlidir. Öğrencisi taşınacak yerleşim yerinin taşıma merkezine uzaklığının en az 2 kilometre en fazla 50 kilometre olması gerekmektedir (Resmi Gazete, 2014). Ortaokul ve lise oranının yüksek olması, anket yapılan bazı kırsal yerleşim birimlerinin 6360 sayılı büyükşehir yasasından önce belde konumunda olmalarından ve yasadan sonra mahalle (kırsal mahalle) konumuna geçmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca köylerin %61.1'inde sağlık ocağı, bunun yanında anket çalışması yapılan köylerin %11.1'inde köyün ekonomisine katkı sağlayacak nitelikte turistik yer bulunmaktadır.

Çizelge 4.1. Kırsal yerleşim birimlerine ait bilgiler

		%
Kırsal yerleşim biriminin uzaklığı	İlçe (km)	19.1
	İl (km)	61.1
İçme suyu şebekesi	Var (%)	100.0
	Yok (%)	0.00
Kanalizasyon Sistemi	Var (%)	77.8
	Yok (%)	22.2
İlkokul	Var (%)	83.3
	Yok (%)	16.7
Ortaokul	Var (%)	38.9

	Yok (%)	61.2
Lise	Var (%)	11.1
	Yok (%)	88.9
Sağlık Ocağı	Var (%)	38.9
	Yok (%)	61.1
Turistik Yer	Var (%)	11.1
	Yok (%)	88.9
Köye yakın günübirlik çalışma imkânı	Var (%)	38.9
	Yok (%)	61.1
Köyde hayatı zorlaştıran genel problem	Var (%)	33.3
	Yok (%)	66.7

Köylerde veya günübirlik ulaşım sağlanan iş imkânlarının oranının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sahasındaki köylerin %38.9’unda bu iş imkânlarının olduğu görülmektedir. Bu iş imkânları genellikle inşaat işçiliği, tekstil işçiliği ve gündelik işçi çalıştıran yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Köylerdeki mevcut iş imkanlarının genç nüfusu köyde tutabilecek türde olmadığını belirtmek gerekir.

Köyde hayatı zorlaştıran genel bir problemlerin olup olmadığı sorulduğunda ise köylerin %33.3’ünde problem olduğu, bu problemlerin kuraklık ve kan davası olduğu belirlenmiştir.

Yapılan araştırmada köylerdeki ortalama hane sayısı 226.33 olarak belirlenmiştir. Bölgede yer alan köylerdeki hane sayısının yüksek olduğu görülmektedir. Bunda üç faktörün etkisi söz konusudur. Birincisi 6360 sayılı büyükşehir yasası ile fazla nüfusa sahip birçok beldenin köye (kırsal mahalle) dönüştürülmüş olmasıdır. İkincisi ise bölgenin tarımsal potansiyeli gereği ülkenin diğer bölgelerine göre köylerde fazla sayıda hanenin bulunmasıdır. Üçüncüsü ise araştırma bölgesindeki nüfus artış hızının aşırı yüksek olmasıdır. Köylerde bulunan hanelerin %91.46’sı yıl boyu kullanılmaktadır. Yılın belirli dönemlerinde kullanılan hanelerin oranı %6.40’dır. Köylerde bulunan hanelerin %2.14’ü ise kullanılmamakta ve boş olarak durmaktadır.

Çizelge 4.2. Araştırma bölgesindeki kırsal yerleşim birimlerindeki hane sayıları ve tarımsal arazileri değerlendirme durumu

	Adet	%
Köydeki toplam hane sayısı	226.33	100.00
Yıl boyu kullanılan (içinde oturan) hane	207.00	91.46
Yıl boyu boş olan, kullanılmayan hane	4.83	2.14
Yılın belli dönemlerinde kullanılan hane	14.50	6.40
Hiç arazisi olmayan hane	13.50	5.96

Köyde ikamet edip tarımla uğraşmayan hane	9.72	4.30
Göç etmiş ve arazilerinin çoğunu ortağa ya da kiraya veren hane	3.78	1.67
Göç etmiş ve (yıl içinde) köye gelerek tarımsal faaliyette bulunan hane	12.11	5.35
Göç etmiş ve arazilerini bedelsiz olarak akrabalarına terk eden hane	1.67	0.74
Göç edip köydeki arazilerini boş ve bakımsız halde bırakan hane	0.61	0.27
Köydeki arazi ve diğer varlıklarını satıp göç eden hane	3.44	1.52
Köye tarımla uğraşmak için dışardan gelip yerleşen hane	1.11	0.49

Bölgedeki köylerde yer alan hanelerin %5.96'sının hiç arazisi bulunmamaktadır. Ayrıca köyde ikamet edip tarımsal faaliyetlerle uğraşmayan hanelerin oranı %4.30'dur. Arazisi olmayan hanelerde yaşayanlar ya köy ve yakın bölgelerdeki işletmelerde tarım işçisi olarak çalışmakta ya da ülkenin başka bölgelerine mevsimlik tarım ve tarım dışı işlerde çalışmaktadır.

Köyden göç etmiş ve arazilerinin çoğunu ortağa ya da kiraya veren hanelerin oranı sadece %1.67 olarak belirlenmiştir. Bunun yanında köyden göç etmiş ancak yılın belirli dönemlerinde köye gelerek tarımsal faaliyette bulunan hanelerin oranı %5.35'dir. Bu hanelerin çoğunluğu dairesel göç etmiş ailelerdir ve bu durum genellikle ilçe merkezlerine yakın köylerdir.

Köyden göç etmiş ve arazilerini bedelsiz olarak köydeki akrabalarına terk eden hanelerin oranı %0.74'dür. Köyden göç edip köydeki arazilerini boş ve bakımsız halde bırakan hanelerin oranı ise %0.27'dir. Bu oranların düşük olmasının en önemli nedeni bölgedeki arazilerin verimli ve buna bağlı olarak değerli olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4.2'deki veriler incelendiğinde bölgedeki köylerde stabil bir yerleşimin olduğu, arazilerini tamamen satarak köyü terk eden veya köye dışarıdan gelen ailelerin oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma bölgesinde yer alan köylerin %66.7'si ova, %11.1'i eğimli ve %22.2'si dağlık arazi yapısına sahiptir. Köylerin toplam arazi varlıkları içinde sulanabilir arazilerinin oranının %50.17 olduğu belirlenmiştir. Araştırma bölgesi tarımsal arazi varlığı ve söz konusu arazinin topoğrafik yapısı ve sulama imkânları açısından önemli avantajlara sahip olduğu söylenebilir. Yine bölgedeki köylerin %50.0'sinin yeterli meraya sahip oldukları, ancak meralarda başta taşlılık ve verim düşüklüğü olmak üzere önemli

sorunlara sahip olduğu belirlenmiştir.İncelenen köylerde muhtar ya da aza beyanına göre yapılan hayvancılık faaliyetlerinden büyük ve küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu, bunların yanında arıcılık faaliyetlerinin de yapıldığı belirlenmiştir. Bölgenin tarımsal yapısı ve üretim desenine göre hayvancılık yapan ortalama hane sayısı ve ortalama hayvan sayısı değişiklik göstermektedir. Çizelge 4.3'te görüldüğü gibi sığır- manda yetiştiren ortalama hane oranı %13.69 iken,küçükbaş hayvana hanelerin oranı %5.50'dir. Büyükbaş hayvancılık yapan işletmelerin sahip olduğu ortalama hayvan varlığı 19.83 adet ve küçükbaş hayvancılık yapan hanelerin sahip olduğu hayvan varlığı ortalama 173.06'dır. Köylerde arıcılık yapan hanelerin oranı ve ortalama kovan sayısının çok düşük olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4 3. Köylerdeki hayvancılık durumu

	Ortalama Hane Sayısı (%)	Hayvancılık Yapan Ortalama Hane Sayısı	Ortalama Hayvan Varlığı
Sığır manda yetiştiren	13.21	29.89	19.83
Koyun-keçi yetiştiren	5.50	12.0	173.06
Arı kovanı bulunan	0.64	1.39	5.39

Yapılan araştırmada bölgede yer alan köylerin ortalama nüfusu 886.89 kişi olduğu ve hane başına ortalama nüfusun 4,28 olduğu belirlenmiştir. Köylerin son 10-15 yıl içinde göç durumlarına bakıldığında köylerin %61.1'i göç veren durumdadır. Göç edenlerin genellikle yoğun olarak göç ettikleri yerler Çizelge 4.4.verilmiştir. Göç edilenler yerler arasında en fazla %55.6 ile başka bir il merkezi, %33.3 ile bağlı olunan il ilçe merkezi olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.4. Köyden göç edenlerin gittikleri yerler

	%
Bağlı olunan il-ilçe	33.3
Başka bir il	55.6
Yurtdışı	11.1
Toplam	100.0

Araştırma kapsamındaki köylerde, şehirde geçinememe ve köye duyulan özlem nedeniyle köylere dönüş yapıldığı, bunun yanında genç çiftçi projeleri veya kırsal kalkınma yatırımları nedeniyle herhangi dönüş yapılmadığı belirlenmiştir.

4.2. Kırsal Gençlerin Yaşadığı Hanelere İlişkin Bilgiler

4.2.1. Hanelerin demografik bilgileri ve tarımsal nitelikli varlıkları

Çalışmanın bu bölümünde kırsal gençlerin yaşadığı hanelere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Kırsal gençlerin göç etme isteği ve tarımda kalma niyeti üzerinde en etkili faktörlerin başında, gencin yaşadığı hanenin sosyo-ekonomik verileri önemlidir. Çizelge 4.5’de çalışmaya katılan hane reislerinin, cinsiyeti, medeni durumu ve eğitim durumları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmada yer alan hane reislerinin yaş ortalamasının 46.03 yıl, cinsiyet dağılımı ise %82.7’si erkek, %17.3’ü ise kadındır. Ayrıca %98.9’unun evli olduğu görülmektedir. Sosyal güvence durumuna bakıldığında ise %46.03’ünün sosyal güvencesi olmadığı ortaya çıkmıştır. Eğitim durumlarına bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4,0, ilkokul mezunlarının oranı %53.5, ortaokul mezunlarının oranı %17.3, lise mezunlarının oranı %19.7, üniversite mezunlarının oranı %5.6’dır (Çizelge 4.5).

Ebeveynlerin eğitim seviyesi düştükçe çocuklarına kendi öz benliklerini kazandırmaları da zor olacaktır. Bu durum maalesef tarım sektörüne de yansımaktadır. Çiftçi aileleri kendi çocuklarını birer olarak görmeyi kabullenememektedir. Yaşı ilerlemiş ebeveynlerin, atadan gördükleri şekilde hala tarımsal işletmeye kendileri hükmetmek istemeleri çocuklarının tarımsal üretimi azaltmasına hatta bırakmalarına neden olmaktadır.

Çizelge 4. 5. Hane reislerine ait demografik bilgiler

		F	%
Cinsiyet	Kadın	65	17.3
	Erkek	311	82.7
Eğitim durumu	Okuma yazma bilmeyen	15	4.0
	İlkokul	201	53.5
	Ortaokul	65	17.3
	Lise	74	19.7
	Üniversite	21	5.6
Medeni durum	Evli	372	98.9
	Bekâr	4	1.1
Sosyal güvence	Var	202	53.7
	Yok	174	46.3

Çalışmada anket yapılan hanelerin mevcut arazi varlığı, hayvan varlığı, ev, ahır gibi mal varlıkları ve ayrıca mevcut gelir ve borç durumları sorulmuştur. Cevaplar, varlıkların niteliğine göre farklılıklar taşımaktadır.

Hane reisine arazi varlığına “dekar”, hayvan varlığına “baş” olarak birim düzeyinde net cevaplar vermesi istenirken, gelir durumuna “kötü, orta, iyi” borç durumuna “çok, orta, az” gibi sıralı ölçek şeklinde cevaplar vermesi istenmiştir. Bu şekilde varlık durumunu kategorize etmesi sağlanarak kendini ekonomik anlamda tanımlaması gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan hane reislerine hanelerinin mal varlığını 10 yıl önceki ve 10 yıl sonraki olası mal varlığı ile kıyaslaması istenmiştir. Bunun hanenin tarımsal üretiminin sürdürülebilirliğinin görülebilmesi açısından önemli bir göstere olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 4.6’da hane reisinin sahip olduğu mülk arazi, kira arazi, ortak arazi, toplam arazi, büyükbaş hayvan sayısı, küçükbaş hayvan sayısı, ahır ve ağıl kapasitesi verilmiştir. Hanelerin ortalama işletme arazisi 98.77 dekar olarak belirlenmiş olup, bunun 74.98 dekarı mülk araziden oluşmaktadır. Mülk arazi varlığının 10 yıl öncesinde daha fazla olduğu ve 10 yıl sonra azalacağı belirlenmiştir. Nitekim yapılan ölçeklemede 10 yıl öncesindeki mülk arazi varlığı daha fazla ise 1, aynı ise 2, daha az ise 3 şeklinde puanlama yapılmış ve 10 yıl öncesine ait ölçek 2.56 olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde 10 yıl sonrasında olası mülk arazi miktarının azalması 1, aynı kalması 2 ve artması 3 şeklinde puanlandırılmış ve ölçek 1.67 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre mevcut mülk arazi miktarının geçmiş yıllarda daha fazla olduğu ve gelecekte azalacağı söylenebilir. Çizelgeden de görüleceği gibi kira ve ortağa tutulan arazi miktarının gelecekte artacağı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 6. Hanelerin mal varlığı ve süreç içinde kıyaslanması

	Şimdiki durum	Ölçek ortalaması*	10 yıl önceki durum	10 Yıl Sonraki Durum
Mülk Arazi (da)	74.98	2.00	2.56	1.67
Kira Arazi (da)	20.33	2.00	1.94	2.01
Ortak Arazi (da)	2.56	2.00	2.00	2.01
Toplam Arazi (da)	98.77	2.00	1.90	2.26
Büyükbaş Hayvan (baş)	0.92	2.00	2.08	2.03
Küçükbaş Hayvan (baş)	13.53	2.00	2.02	2.06
Ahır Kapasitesi (baş)	7.16	2.00	2.01	2.09
Ağıl Kapasitesi (baş)	27.85	2.00	1.96	2.04
Ev Özellikleri	2.20	2.00	2.05	2.05

Traktör	1.70	1.50	1.86	1.98
Gelir Durumu	2.07	2.00	2.21	2.15
Borç Durumu	2.04	2.00	1.56	1.85

*Arazi, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı ile ahır ve ağıl kapasitesi ölçeklemesi; daha az ise 1, aynı ise 2, daha fazla ise 3 şeklindedir. Ev; eski ise 1, kullanılabilir ise 2, yeni ise 3. Traktör; yok ise 1, var ise 2. Gelir; kötü ise 1, orta ise 2, iyi ise 3. Borç; az ise 1, orta ise 2, çok ise 3. 10 yıl sonraki durumda ise, daha az ise 1, aynı ise 2, daha çok ise 3 olarak verilmiştir.

Hanelerin sahip olduğu büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığına ilişkin ölçekler ortalamaya yakın bulunmuştur. Şimdiki hayvan varlığına göre geçmiş yıllarda da durumun aynı olduğu ve gelecek yıllarda fazla bir değişim olmayacağı söylenebilir. Aynı durum ahır ve ağıl kapasitesi için de geçerlidir. Sadece gelecek yıllarda ahır ve ağıl kapasitesinin şimdiki duruma göre bir miktar artacağı belirlenmiştir.

Hanelerin sahip olduğu evlere ilişkin ölçeğin şimdiki duruma göre geçmiş yıllarda da aynı olduğu ve gelecek yıllarda değişim olmayacağı söylenebilir. Hanelerin sahip olduğu traktör varlığının gelecek yıllarda bir miktar artacağı belirlenmiştir. Gelir durumu ölçeklemesine göre genel ortalamada gelirin orta düzeyde olduğu ve geçmiş yıllarda daha iyi olduğu gelecek 10 yıl içerisinde bir miktar azalacağı saptanmıştır. Bunun tersine hanelerin borç durumunun orta düzeyde olduğu ve 10 yıl öncesinde daha az olduğu, 10 yıl sonra ise bir miktar artacağı belirlenmiştir.

İşletmelerin sürdürülebilirliği açısından Çizelge 4.6'daki veriler birlikte değerlendirildiğinde gelecekte mülk arazi varlığının azalacağı, kira ve ortağa tutulan arazi varlığının artacağı, hayvan sayısı ile ahır ve ağıl kapasitesinde önemli bir değişim yaşanmayacağı, hanelerin sahip oldukları evlerin özelliklerinde önemli bir değişim olmayacağı, traktör varlığının artacağı, gelir durumunun bir miktar azalacağı ve borç durumunun artacağı söylenebilir.

Araştırmada bölgedeki kırsal yerleşim birimlerinde bir ailenin geçimini sağlamak için sahip olunması gereken ortalama sulu ve kuru arazi miktarı(da), ortalama büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı olarak hane reislerine sorulmuştur. Elden edilen verilere göre bölgede bir ailenin geçimini sağlamak için olması gereken ortalama sulu arazi miktarı 87.59 da, kuru arazi miktarı 93.91 da olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde olması gereken ortalama büyükbaş hayvan sayısının yaklaşık 9 baş, ortalama küçükbaş hayvan sayısının ise yaklaşık 42 baş olması gerektiği belirtilmiştir. Bu veriler ile bölgedeki mevcut durum kıyaslandığında gerek arazi miktarı ve gerekse hayvancılık yapan işletmelerde

yer alan hayvan sayıları bakımından bölgede çok önemli bir sorunun olmadığı görülmektedir. Ancak sahada yapılan gözlemlerde maliyetlerin fazla ve gelirlerin düşük olmasına bağlı olarak karlılığın istenildiği düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

4.2.2. Hanelerin göç bilgileri ve nedenleri

Bu bölümde araştırma kapsamında anket yapılan 376 hane reisinin göç etme veya etmeme niyetleri ile bunların nedenleri araştırılmıştır. Ayrıca haneden daha önce göç eden kişilere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Çizelge 4.7’de hane reislerinin göç niyeti ile yaş grupları arasındaki ilişki verilmiştir. Hane reislerinin %33.51’i göç etme niyetindedir. Ayrıca %3.45’i kısmen göç etme niyeti taşımaktadır. Bunun yanında hane reislerinin %63.03’ü göç etme niyetine sahip değildir. Araştırmada 40 yaş ve altındaki hane reislerinin %73.91’i göç etme niyetinde değil iken bu oran 41-50 yaş arasındaki hane reislerinde %41.79 gibi düşük bir orandadır. Ayrıca 51 yaş ve üzerindeki hane reislerinde beklenildiği gibi daha yüksek (%75.59) düzeydedir. Bu durumda orta yaş grubu sayılabilecek 41-50 yaş grubunda yer alan hane reislerini göç etme niyeti çok daha yüksek bulunmuştur. Göç etme veya etmeme niyeti hane reislerinde netleşmiş durumdadır ve kısmen göç etme niyetinde olanların oranı bütün yaş gruplarında düşüktür.

Çizelge 4.7. Hane reislerinin göç niyeti ve yaş grupları arasındaki ilişki (%)

		Yaş Grupları						Genel (376)	
		-40 (115)		41-50 (134)		51+ (127)			
		F	%	F	%	F	%	F	%
Göç niyeti	Evet	28	24.34	71	52.98	27	21.25	126	33.51
	Kısmen	2	1.73	7	5.22	4	3.14	13	3.45
	Hayır	85	73.91	56	41.79	96	75.59	237	63.03
	Genel	115	100.00	134	100.00	127	100.00	376	100.00

Göç etme niyeti olmayan hane reislerinin(237 kişi) göç etmek istememe nedenlerinin oranları yüksekten daha düşüğe doğru Çizelge 4.8’de verilmiştir. Bu nedenler birden

fazla cevap şeklinde alınmıştır. Hanelerin göç etmeme nedenleri arasında köy hayatını seviyor olmaları % 44.7 ile en fazla ortaya çıkan nedenlerin başında gelmektedir. Bunu %39.7 ile ilgilenmesi gereken arazilerin olduğu, %32.9'unun yaşı ilerlediği için göç etmeyi düşünmedikleri takip etmektedir. Yine dikkat çeken cevaplardan olan şehir çekici gelmiyor ve çok kalabalık diyenlerin oranı %32.9, ata baba yadigârı olduğu için doğup büyüdüğü köyü bırakamam diyenlerin oranı ise %25,3'tür. Bunlar hane reislerinin göç etmek istememesinin manevi ve sosyal sebepleri sayılabilir. Bununla birlikte %32.5'i şehirde geçinemem, %24.1'i şehirde iş yapacak bir mesleğim yok, %16.5'i ilgilenmem gereken hayvanlarım var diyerek ekonomik sebepleri ileri sürmüşlerdir.

Köydeki gelirinin kendisine yeterli olduğunu düşünen hane reislerinin oranı sadece %8.9'dur. Hane reisleri arasından %5.1'inin daha önce şehre göç ettikleri ancak sosyal ve ekonomik bazı faktörler nedeniyle tekrar köye geri döndükleri görülmüştür.

Köyden göçenlerin durumunun iyi olmadığı, nereye nasıl gidileceğinin bilmediğinin, sağlık nedenleri ve gitmek için hiçbir sebep görmeyenlerin oranının ise çok düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 8. Hane reislerinden göç niyeti olmayanların sebepleri*

Nedenler	%
Köy hayatını seviyorum, vazgeçemem	44.7
İlgilenmem gereken arazilerim var	39.7
Yaşım ilerledi köyden ayrılamam	32.9
Şehir çekici gelmiyor, çok kalabalık ve karmaşık	32.9
Şehirde geçinemem	32.5
Ata-baba yadigârı, doğup büyüdüğü köyü bırakamam	25.3
Şehirde iş yapacak bir mesleğim yok	24.1
İlgilenmem gereken hayvanlarım var	16.5
Köydeki gelirim yeterli	8.9
Daha önce göç ettim, olmadı	8.0
Köyden göçenlerin durumu iyi değil	3.8

Nereye nasıl gidileceğini bilmiyorum	1.7
Sağlık nedenleri	1.7
Sebebi yok	1.7
Diğer	5.1

*Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplanan %100'ü geçmektedir.

Çizelge 4.9'da göç etme niyeti olan hane reislerinin (126 kişi) en fazla göç etmek isteme sebeplerinden biri %68.3 ile gelir yetersizliği olup bunu %50.8 gibi yüksek bir oranla daha fazla gelir elde etme arzusu takip etmektedir. Bunları %47,6 ile çocuklarının eğitimi için göç etme düşüncesi izlemektedir. Mevcut arazisinin gelecekte ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayacağı endişesi taşıyan hane reislerinin oranı %45.2'dir.

Hane reislerinin %42.9'unun sigortalı bir işte çalışmak istedikleri için şehre göç etme niyeti taşıdıkları görülmüştür. Kırsalda geçinebilmek için yeterli arazi ve/veya hayvanı bulunmadığından, şehre göç etme niyeti olanların oranı %42.1, yatırım ve işletme sermayesinin yetersiz olduğunu düşündüğü için göç etme niyeti olanların oranı ise %19.8'dir. Bu durum ekonomik faktörlerin, göç etme niyetini oluşturan sebepler arasında önemli bir rolü olduğunu göstermektedir.

Sosyal hayatın zayıf olmasından dolayı göç niyeti taşıyan hane reislerinin oranı %46.0'dır. Bununla birlikte %38.1'i çiftçiliğin ağır ve zahmetli olmasından dolayı göç etmek istediğini söylerken, %21.4'ü ise benzer bir düşünce ile daha rahat şartlarda çalışmak istedikleri için göç etme niyeti taşıdıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte hane reislerinin %21.4'ü kendisi istemese bile eş ve/veya çocuklarının şehre gitmek istemesi nedeniyle göç niyeti taşıdıklarını söylemişlerdir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4. 9. Hane reislerinden göç etme niyeti olanların sebepleri*

Nedenler	%
Gelir yetersizliği	68.3
Daha fazla gelir elde etme arzusu	50.8
Çocukların eğitimi için	47.6
Sosyal hayatın zayıf olması	46.0
Mevcut arazinin gelecekte ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayacağı endişesi	45.2
Sigortalı bir işte çalışma isteği	42.9
Geçinebilmek için yeterli arazi ve/veya hayvanın olmaması	42.1
Çiftçilik ağır ve zahmetli	38.1
Kendisine ve/veya çocuklarına şehirde iş bulma, iş yeri açma arzusu	26.2
Aile işgücünün yetersiz olması	22.2
Eş ve/veya çocuklarının şehre gitmek istemesi	21.4

Daha rahat şartlarda çalışma isteği	21.4
Yatırım ve işletme sermayesi yetersizliği	19.8
Sağlık sorunları.tedavi ve bakım ihtiyacı	9.50
Şehirde yaşayan akraba ve çocuklarına duyulan özlem	7.90
Akrabaların-tanıdıkların göç etmiş olması ve	7.10
Köydeki hanelerin büyük çoğunluğunun ve akrabalarının göç etmiş olması	4.8
Yaş ilerlediği için köyde çalışacak ve/veya kendilerine bakacak birilerinin olmaması	4.0
Köyün şehre uzak, dağlık bölgede olması, ulaşım, içme suyu vb. yetersizlik	4.0
Köyde tarıma devam ederken şehirde oturma arzu ve imkânının olması	3.2
Diğer	3.2

*Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplanan %100'ü geçmektedir.

Göç etme niyeti olan hane reislerinin göç etmesi durumunda %96.0'sı ailesinin tamamı ile göç etmeyi düşünmektedir. Sadece kendim giderim diyenlerin oranı %4.0'dür.

Göç etme niyeti olan hane reislerinin göç etmesi durumunda göç etmeyi düşündüğü yer %49.2 ile başka bir il merkezi, %35.7 ile bağlı olunan il veya ilçe merkezine, %15.1 ile yurtdışı şeklindedir.

Çalışmada incelenen hanelerde daha önce haneden göç eden olup olmadığına bakıldığında %38.3'ünde göç eden olduğu görülmektedir(Çizelge 4.10)Daha önce haneden göç edenler hanede bulunan diğer gençler için örnek teşkil edebilmektedir.

Haneden göç etmiş kişilerin yaş ortalaması 32.1 olduğu ve bu kişilerin %70.7'inin erkek olduğu tespit edilmiştir. Göç eden kişilerin göç ettikleri yerlerin içinde en fazla göçün il merkezi Şanlıurfa'nın olduğu, yine bölgede önemli bir sanayi şehri olan Gaziantep iline ve İstanbul iline olduğu belirlenmiştir. Göç etme sebeplerinin başında iş bulmak ya da evlenip bu illere yerleşenler olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4. 10. Haneden daha önce göç etme durumu ve göç edenlere ait bilgiler

		Evet		Hayır		Genel
%		38.3		61.7		100.0
Sayı	Yaş ortalaması	Cinsiyet %		Ortalama göç (kişi)	Göç edilen yer	Göç etme ana sebepleri
		E	K			
215	32.14	70.70	29.30	0.57	Şanlıurfa, Gaziantep, İstanbul	İş, Evlilik, Eğitim

Hane reislerine haneden göç edenlerin tarımsal faaliyetleri etkileyip etkilenmediği sorulduğunda ise % 40.3'ünün olumsuz etkilediğini ve en fazla iş gücü eksikliğinden kaynaklanan olumsuzluktan şikâyet ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca haneden göç edip geri dönenler % 12'lik küçük bir kısmı oluşturmaktadır. Geri dönenlerin büyük kısmı şehir yaşamının daha pahalı olmasından geçim sıkıntısı çekip geri dönenler olduğu belirlenmiştir.

Hane reislerine kendilerinden sonra mevcut işletmenin durumu ne olacağı sorulduğunda ise %83.8'i çocuklarının devam ettireceğini, devam etmemesi durumunda ise kira ya da ortağa verileceğini düşünmektedirler.

4.3. Kırsal Gençlerin Demografik Özellikleri, Göç Etme ve Tarımda Kalma Eğilimleri

Araştırma bölgesindeki kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durumu, sosyal güvence ve hanede bulunma durumları Çizelge 4.11.'de verilmiştir.

Çizelge 4.11. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, sosyal güvence ve hanede bulunma durumları (%)

		Yaş grupları			Genel
		15-19	20-24	25-29	
Cinsiyet	Kadın	42.9	45.3	9.7	31.6
	Erkek	57.1	54.7	90.3	68.4
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Eğitim durumu	Okuma yazma yok	0.0	0.0	7.5	2.7
	İlkokul	9.0	5.8	5.2	6.9

	Ortaokul	33.3	10.5	21.6	23.9
	Lise	55.1	36.0	26.9	40.7
	Üniversite	2.6	47.7	38.8	25.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Medeni durum	Evli	0.0	10.5	65.7	25.8
	Bekâr	100.0	89.5	34.3	74.2
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sosyal güvence	Var	11.5	17.4	54.5	28.2
	Yok	88.5	82.6	45.5	71.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Hanede bulunma durumu	Sürekli	92.9	55.8	83.3	81.4
	Geçici	7.1	44.2	15.7	18.6
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Çalışma kapsamındaki gençlerin %57.1'i erkek ve %42.9'u kadınlardan oluşmaktadır. Gençlerin genel olarak eğitim seviyelerine bakıldığında %23.9'unun ortaokul, %40.7'sinin lise ve %25.8'ininise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Diğer taraftan kırsal gençlerin medeni durumları incelendiğinde 25-29 yaş aralığındaki gençlerin %65.7'sinin evli olduğu görülmektedir. Buna karşın 15-19 yaş aralığında evli olan genç bulunmamaktadır.Çalışmada, kırsal gençlerin sadece %28.2'sinin sosyal güvenceye sahip oldukları belirlenmiştir. Kırsal gençlerin %18.6'sının eğitim, askerlik, çalışma gibi sebeplerden dolayı hanede geçici olarak bulunmakta olduğu, %81.9'unun ise hanede sürekli olarak bulundukları belirlenmiştir. Bu çalışmada 15-29 yaş arası evli hane reisleriyle görüşülmüş olup bunların ortalama hane büyüklüklerinin 4 kişi olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada gençlerin gelir durumuna ait veriler Çizelge 4.12'de verilmiştir. Bu verilere bakıldığında gencin ailesinden harçlık alma durumu, ortalama tarımsal geliri ve ortalama tarım dışı geliri olarak 3 grupta değerlendirilmiştir. Kırsal gençlerin %60.9'unun ailelerinden harçlık aldıkları tespit edilmiştir. Tarımsal geliri bulunan gençlerin oranı%19.7 olup ortalama yıllık 6 268.10 TL'lik gelire sahip olduğu, tarım dışı geliri olan gençlerin oranının ise %26.3 olup ortalama yıllık 13 509.00 TL gelirinin olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4. 12. Gencin gelir durumu

	F	%	Yıllık ortalama gelir
Ailesinden harçlık alanlar	229	60.9	-

Tarımsal geliri olanlar	74	19.7	6268.1
Tarım dışı geliri olanlar	99	26.3	13509.0

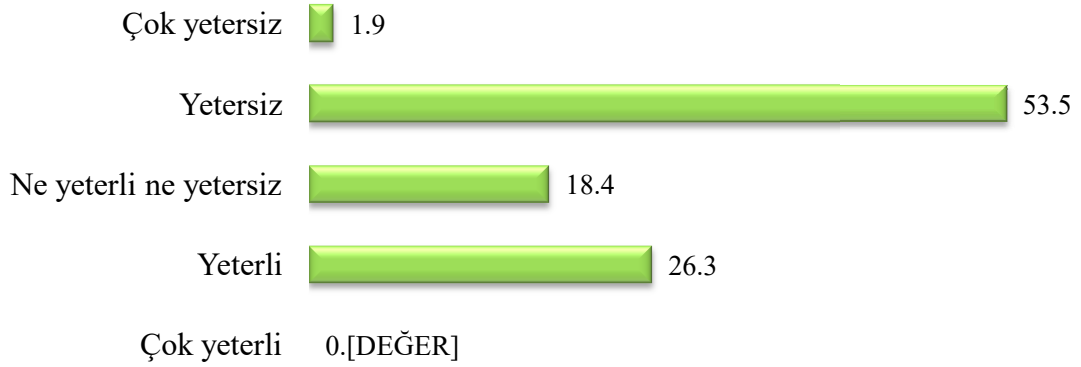
Çalışmada kırsal gençlerin tarıma bakış açıları, tarımın olumlu ve olumsuz yönlerini dikkate alarak cevaplamaları istenmiştir. Bu kısımda gençlerin seçmeli bir cevap sistemi yerine açık uçlu tamamen özgürce cevap vermesi beklenmiştir. Değerlendirmede hayal bulutu kullanılarak verilen tüm cevapların benzerlik sıklığına ve oranına göre öne çıkması sağlanmıştır. Kırsal yaşamın olumlu yanları sorulduğunda, gençlerin büyük kısmının hiçbir olumlu yanı yok diyerek net cevap verdikleri görülmüştür. Buradan bu gençlerin tarımdan hoşlanmadıkları, kırsalda yaşamayı sevmedikleri anlaşılmaktadır. Daha sonra en çok verilen cevaplar sırasıyla doğasının güzel olduğu, doğal beslenmek ve kırsalın sessiz sakin olmasıdır (Şekil 4.1).

Yine gençlerin tarımın olumsuz yönleri konusunda verdiği cevaplar incelendiğinde ise gelir yetersizliği, iş yükü fazlalığı ve sosyal hayatın olmayışı gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak tarımdaki zorlu çalışma şartları ve düzensiz gelir gibi daha çok çiftçiliğin zorluklarına yönelik durumların kırsal gençleri olumsuz yönde etkilemekte olduğu görülmüştür (Şekil 4.2).

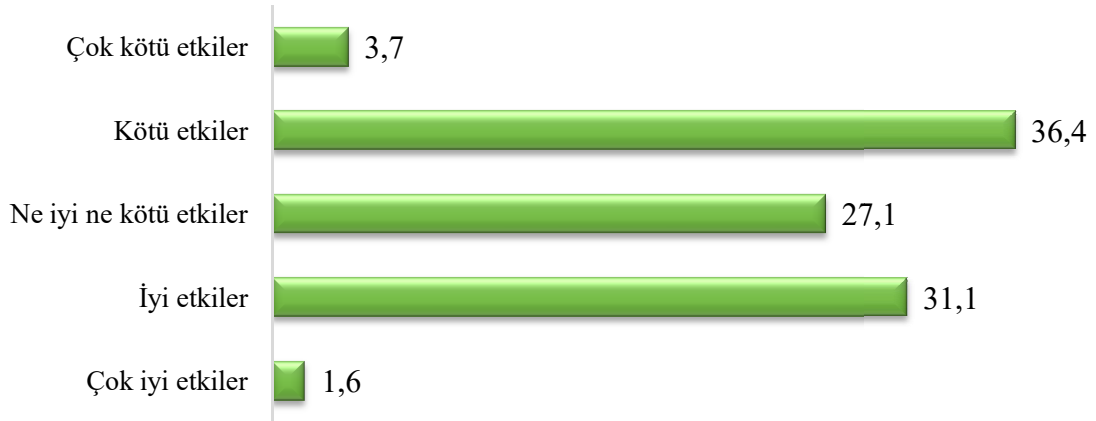
Şekil 4. 1. Kırsal yaşamın olumlu yanları Şekil 4. 2. Kırsal yaşamın olumsuz yanları

Gençlere tarımsal gelirin yeterlilik durumu (Şekil 4.3) sorulduğunda ise %53.5'inin yetersiz bulduğu, %26.3'ünün ise yeterli bulduğu görülmüştür. Tarımsal geliri yetersiz bulan kesimin genellikle girdi masraflarını çok yüksek buldukları içingelirlerini yetersiz olarak ifade ettikleri düşünülmektedir. Gençlerin %18.4'ü ise tarımsal geliri ne yeterli ne yetersiz olarak görmektedir.

Şekil 4. 3. Tarımsal gelirin yeterlilik durumu (%)

Ayrıca çalışmada gençlere tarımda kalmak refahınızı nasıl etkiler diye(Şekil 4.4)'te sorulmuştur. Gençlerin %36.4'ünün kötü etkileyeceğini, %31.1'inin ise iyi etkileyeceğini söyledikleri görülmüştür. Ne iyi ne kötü etkiler diyenlerin oranı ise %27.1'dir.

Şekil 4. 3. Tarımda kalmanın gençlerin refahını etkileme durumu

Çalışmada gençlerin gelecekte kendilerini nerede görmek istedikleri, meslek ve yaşam hayallerinin neler olduğu sorulmuştur. Gençlerin cevaplarını açık uçlu tamamen özgürce vermeleri beklenmiştir. Değerlendirmede hayal bulutu kullanılarak verilen tüm cevapların benzerlik sıklığına ve oranına göre öne çıkması sağlanmıştır.

belirlenmiştir. Genç kadınların eğitim almak, kamuda maaşlı bir işe sahip olmak ya da evlilik yolu ile köylerinden uzaklaşmak ve şehirde yaşamak eğiliminin genç erkeklere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Çizelge 4 13. Gençlerin cinsiyeti ile göç etme niyeti arasındaki ilişki

Cinsiyet		Göç etme niyeti			Genel	Ki-Kare (P Değeri)
		Evet	Kısmen	Hayır		
Kadın	N	110	2	7	119	76.580 (0.000)
	%	92.4	1.7	5.9	100.0	
Erkek	N	116	10	131	257	
	%	45.1	3.9	51.0	100.0	
Genel	N	226	12	138	376	
	%	60.1	3.2	36.7	100.0	

Çalışmada yaş grupları ile gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan ki kare analizinde sadece göç etme niyeti olan ve olmayan kırsal gençler dikkate alınmış, kısmen göç niyetinde olanlar analize dahil edilmemiştir. Göç etme düşüncesi ile yaş grupları arasında %1 düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Konu yaş grupları açısından değerlendirildiğinde 15-19 yaş grubundaki gençlerin %66.9 oranında göç etme niyetine sahip oldukları belirlenmiştir. Diğer taraftan 20-24 yaş grubu aralığındaki gençlerin diğer yaş gruplarına göre daha fazla göç etme eğiliminde (%91.3) olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.14). Ayrıca 25-29 yaş grubunda ise göç etme niyetine ait oranın (%38.5) azaldığı görülmektedir.

Çizelge 4.14. Gençlerin yaş grupları ile göç etme niyeti arasındaki ilişki

		Göç etme niyeti			Ki-Kare (P Değeri)	
		Evet	Hayır	Genel		
Yaş grubu	15-19	F	103	51	154	61.236 (0.000)
		%	66,9	33.1	100.0	
	20-24	F	73	7	80	
		%	91,3	8.8	100.0	
	25-29	F	50	80	130	
		%	38,5	61.5	100.0	
	Genel	F	226	138	364	
		%	62,1	37.9	100.0	

Çalışmada eğitim durumları ile gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan ki kare analizinde sadece göç etme niyeti olan (226 genç) ve olmayan kırsal gençler (138 genç) dikkate alınmış, kısmen göç niyetinde olanlar analize dahil edilmemiştir. Göç etme düşüncesi ile gençlerin eğitim düzeyi arasında %1

düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.15). Üniversite mezunu olan kırsal gençlerin %79.1'inin göç niyeti taşıdığı ve bunun diğer eğitim düzeylerine göre en fazla orana sahip olduğu belirlenmiştir. Bunu %59.2 ile lise mezunları takip etmektedir. Ayrıca okuma yazması olmayan gençlerin %50'si, ilk mezunlarının ise %46.2'si göç etme niyetinin olmadığı görülmektedir. Eğitim seviyesinin düşük olmasının göç etme fikriniazaalttığını, bunda yapacak bir iş bulamayacakları düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.15. Gençlerin eğitim durumu ile göç etme niyeti arasındaki ilişki

		Evet	Hayır	Genel	Ki-Kare (P) Değeri
Okuma yazma yok	F	5	5	10	16.044 (0.003)
	%	50.0	50.0	100.0	
İlkokul	F	14	12	26	
	%	53.8	46.2	100.0	
Ortaokul	F	48	42	90	
	%	53.3	46.7	100.0	
Lise	F	87	60	147	
	%	59.2	40.8	100.0	
Üniversite	F	72	19	91	
	%	79.1	20.9	100.0	
Genel	F	226	138	364	
	%	62.1	37.9	100.0	

Yapılan araştırmada göç etme niyeti taşıyan kırsal gençlerin (226 genç) göç kararına ailenin tepkisi araştırılmıştır. Bu durum ailelerin yıllık hane gelirinin yeterlilik durumu dikkate alınarak ayrıntılı şekilde Çizelge 4.16'da verilmiştir. Çalışmada yer alan hanelerin %14.2'si gelirlerinin yeterli, %23.0'ü gelirlerinin ne yeterli ne yetersiz, %62.8'i ise gelirlerinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Kırsal gençlerin yer aldığı gelir düzeyi yetersiz hanelerin %61.2'sinin gencin göç etme düşüncesini teşvik edeceği belirlenmiştir. Bunun tam tersi olarak hane geliri yetersiz olan hanelerin %72.7'sinin, gencin göç fikrine karşı çıkacağı saptanmıştır. Yapılan ki kare analizinde hane gelirinin yeterlilik durumu ile hanenin gencin göç fikrine tepkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 4.16. Gençlerin göç kararına ailelerinin yaklaşımı ile hane gelirinin yeterlilik durumu arasındaki ilişki

	Hane gelirinin yeterlilik durumu	Genel
--	----------------------------------	-------

			Yetersiz	Ne yeterli ne yetersiz	Yeterli	
Göç kararına ailenin yaklaşımı	Teşvik eder		112	43	28	183
		%	61.2	23.5	15.3	100.0
	İlgilenmez	F	6	2	2	10
		%	60.0	20.0	20.0	100.0
	Karşı çıkar	F	24	7	2	33
		%	72.7	21.2	6.1	100.0
	Genel	F	142	52	32	226
		%	62.8	23.0	14.2	100.0

Göç etme düşüncesinde olan gençlerin göç şekli ile hane geliri yeterlilik durumu arasında çapraz tablo oluşturulmuş ve sonuçlar Çizelge 4.17’de verilmiştir. Göç şeklinin daimi olacağını düşünen gençlerin %63.5’inin yer aldığı haneler, tarımsal geliri yetersiz hanelerden oluşmaktadır. Çizelgedeki en belirgin sonuç; göç şeklinin geçici olacağını belirten gençlerin ise % 40.6’sının yer aldığı haneler, yıllık tarımsal geliri yeterli hanelerden oluşmaktadır. Hane gelirini yeterli olarak ifade eden hanelerde bulunan gençlerin daha çok geçici göç şeklini tercih etme niyetinde oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.17. Gençlerin göç şekli ile hane gelirinin yeterlilik durumu arasındaki ilişki

			Hane gelirinin yeterlilik durumu			Genel
			Yetersiz	Ne yeterli ne yetersiz	Yeterli	
Göç şekli	Geçici	F	19	0	13	32
		%	59.4	0.0	40.6	100.0
	Dairesel	F	29	11	6	45
		%	63.0	23.9	13.0	100.0
	Daimi	F	94	41	13	148
		%	63.5	27.7	8.8	100.0
	Genel	F	142	52	32	226
		%	62.8	23.0	14.2	100.0

Göç etme niyetinde olan kırsal gençlerin cinsiyeti ile göç şekli arasındaki ilişkiler Çizelge 4.18’de verilmiştir. Göç etmeyi düşünen kırsal genç kadınların %70.0’inin daimi olarak göç etmeyi düşündükleri belirlenmiştir. Bu oran erkeklerde %61.2’dir. Geçici olarak göç etme düşüncesi kırsal genç kadınlarda %8.2 iken erkeklerde %19.8’dir. Daimi göç durumu ile cinsiyet arasında belirgin bir fark görülmemektedir. Bu sonuçlara göre erkeklerin şehirde para kazanıp kırsala dönme niyeti daha fazla

olurken, kadınların kırsalı sevmemeleri veya evlilik gibi nedenlerden dolayı daimi göç etme niyetinde olduğu söylenilebilir.

Çizelge 4.18. Gençlerin göç şekli ile cinsiyet arasındaki ilişki

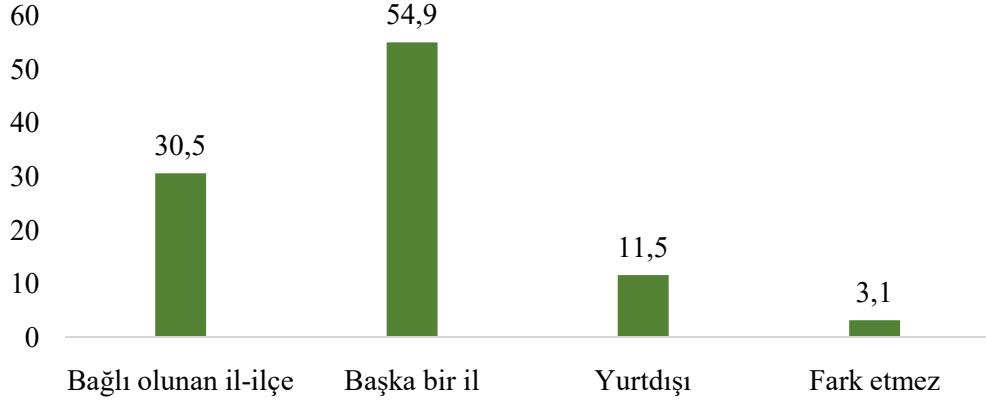
			Cinsiyet		Genel
			Kadın	Erkek	
Göç etmeyi düşündüğünüz yere yerleşme planınız	Geçici	F	9	23	32
		%	8.2	19.8	14.1
	Dairesel	F	24	22	46
		%	21.8	19.0	20.4
	Daimi	F	77	71	148
		%	70.0	61.2	65.5
	Genel	F	110	116	226
		%	100.0	51.3	100,0

Araştırmada göç niyeti olan gençlerin medeni durumları ile göç şekli arasındaki ilişki Çizelge 4.19’da verilmiştir. Göç etmeyi düşünen evli gençlerin %72.0’si daimi göç edeceğini belirtmişlerdir. Bekârlarda ise bu oran %64.7’dir. Evli olan gençlerin %20.0’si, bekarların ise %13.4’ü geçici göç etme düşüncesindedirler.

Çizelge 4.19. Gençlerin göç şekli ile medeni durumları arasındaki ilişki

			Medeni durum		Genel
			Evli	Bekâr	
Göç etmeyi düşündüğünüz yere yerleşme planınız	Geçici	F	5	27	32
		%	20.0	13.4	14.1
	Dairesel	F	2	44	46
		%	8.0	21.9	20.4
	Daimi	F	18	130	148
		%	72.0	64.7	65.5
	Genel	F	25	201	226
		%	100.0	100.0	100.0

Gençlere göç etmeleri durumunda nereleri tercih edecekleri sorulduğunda %54.9 ile en fazla olarak başka bir il merkezine, ikinci en fazla cevap olarak ise %30.5’i bağlı bulunduğu il veya ilçe merkezine gideceğini söylemişlerdir. Yurtdışı diyenlerin oranı %11.5 ve gideceği yerin bir önemi olmadığını söyleyip fark etmez cevabını verenlerin oranı %3.1 gibi düşük bir orana sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.5).

Şekil 4. 5. Gençlerin göç etmeleri durumunda tercih edecekleri yerler

Çizelge 4.20’de kırsal gençlerin göç etmek istememe nedenleri çoktan aza doğru sıralanmıştır. Gençlerin verdiği cevaplar arasından, %60.1 ile köy hayatını seviyorum, vazgeçemem ve %53.6 ile şehir çekici gelmiyor ilk iki sırada gelmektedir. Buradan gençlerin sosyal faktörler nedeni ile yaşadıkları yere olan bağlılığı öne çıkmaktadır. Diğer yandan gençlerin %49.3’ü ilgilenmem gereken arazilerim/miz var, %34.8’i köyde kalıp işleri büyütmek istiyorum, %23.9’u ise ilgilenmem gereken hayvanlarım var diyerek ekonomik faktörlerden dolayı köyde kalarak göç etmek istemediklerini belirtmişlerdir. Gençlerin %5.1’inin daha önce göç ettiği fakat şehirde kalmayarak köylerine geri dönüş yaptığı dikkat çeken cevaplar arasındadır.

Çizelge 4.20. Gençlerin göç etmeyi düşünmeme nedenleri*

Nedenler	%
Köy hayatını seviyorum, vazgeçemem	60.1
Şehir çekici gelmiyor, çok kalabalık, karmaşık ve yaşamak zor	53.6
İlgilenmem gereken arazilerim/iz var	49.3
Köyde kalıp köydeki işleri büyütmek istiyorum	34.8
İlgilenmem gereken hayvanlarım/ız var	23.9
Ailemin köyde bana ihtiyacı var	23.2
Şehirde iş bulamam, düzen kuramam, geçinemem	23.2
Ata-baba yadigârı, doğup büyüdüğüm köyü bırakmam	22.5
Köydeki gelirim/iz yeterli, şehirde daha fazla gelir elde edemem	15.9
Daha önce göç ettim	5.1
Nereye nasıl gidileceğini bilmiyorum	2.9
Köyden göçenlerin durumu iyi değil	2.9
Sebebi yok	2.9
Yaşım küçük bu yüzden köyden ayrılamam	1.4
Diğer	4.3

*Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplan %100’ü geçmektedir.

Kırsal gençlerin göç etmek isteme nedenleri çoktan aza doğru sıralanmıştır. Gençlerin verdiği cevaplarda ilk sıradaköyde %62.4 ile sosyal hayatın olmayışı olduğu görülmüştür. Bu durum sosyal faktörlerin gençlerin göç kararında en çok etkileyen faktör olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bunu takip eden sırada %50.9 ile çiftçilik ağır ve zahmetli diyen gençler olup gençlerin çiftçiliğin getirdiği iş yükü nedeni ile göç etmek istedikleri söylenebilir. Gençlerin %48.2'si sigortalı bir işte çalışma isteği nedeni ile göç etmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra gençlerin %35'i şehir yaşamının çekiciliği, %31'i ise şehirde daha fazla gelir getiren bir işte çalışmak istediği için göç etme niyeti taşıdıklarını söyledikleri görülmektedir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4. 21. Göç etmeyi düşünme nedenleri*

Nedenler	%
Köyde sosyal hayatın olmayışı	62.4
Çiftçilik ağır ve zahmetli	50.9
Sigortalı bir işte çalışma isteği	48.2
Şehir yaşamının çekiciliği	35.0
Şehirde daha fazla gelir getiren bir iş bulabilirim	31.0
Eğitim için gider daha da dönmeyen	25.7
Arazimiz ve hayvanımız az olduğu için gelir yetersiz	21.7
Köyü/kırsalı sevmemek	20.8
Ekonomik olarak ailesine bağlı olmaktan kurtulma	14.6
Şehirde işim hazır	8.4
Evlilik potansiyeli olan kızların aileleri çiftçiliği tercih etmiyor	8.4
Akrabaların/arkadaşların göç etmesi	6.6
Aile veya aileden birilerinin göç etmesi	4.9
Şehre göç ederim ancak köydeki işlerimi devam ettirebilirim	4.9
Gelecekte miras yoluyla arazi ve gelirimizin azalacağı endişesi	3.5
Köyde ve ailede çözümsüz problemlerin olması (Kan davası, terör, kavga vb.)	2.2
Diğer	6.2

*Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplan %100'ü geçmektedir.

4.4. Göç Davranış İndeksi Analizi

Göç davranışı, kırsalda yaşayan gencin iş, gelir, güvenlik, saygınlık ve duygusal ihtiyaçlarının etkisi ile yaşadığı yerden başka bir yere hareketliliği olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada toplam 238 kırsal gencin göç etme niyeti içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan 226 tanesi kesinlikle göç etmek istediğini 12 tanesi ise kısmen (kararı netleşmemiş) göç etmek istediğini belirtmiştir. 226 gencin göç davranışlarını ortaya koymak için 12 önemli göstergesorumları yöneltmiştir.

Bu göstergeler “göç şekli, çalışma planı, mesafe, göç kararı alma süreci, kalınacak yer, iş mevcudu, iletişim sağlanan kişi, aile yaklaşımı, geri dönüş niyeti, en önemli kazanım, en önemli endişe ve hayaller” şeklindedir. Her gösterge alt göstergeler ile tanımlanırken hem göstergeler hem de alt göstergeler GDI’yi hesaplamak için tanımlanmıştır. Sonuçta kırsal gençlerin göç davranışını analiz etmek için tüm majör göstergelerin alt göstergelerini bileşik bir indekste toplamak yoluyla GDI oluşturulmuştur. Her bir göstergenin ortalama puanları ve göç davranış indeksi puanları hesaplanmıştır.

Göç şekli; göç etmek isteyen gencin bir yerden başka bir yere hareketi ve göç edilen yerde geçici, dairesel veya kalıcı olarak yerleşme şeklidir. Gençlerin %14.2’si geçici göç etmeyi düşünürken, %65.5’i kalıcı olarak göç etmeyi düşünmektedir. Göç etmek isteyen gençlerin bu soruya vermiş oldukları cevapların ortalama puanı ise (2,51) olarak belirlenmiştir. (Çizelge 4.22)

Çalışma alanı; kırsal gencin göç etmeyi hedeflediği yerde çalışmayı planladığı iş türü veya sınıfı tarım ve tarım dışı olarak değerlendirilmiştir. Göç edeceği yerde çalışma planında göç etmeyi düşünen gençlerin %99.1’i tarım dışı iş türünde çalışmayı istediklerini belirtmişlerdir. Göç etmek isteyen gençlerin bu soruya vermiş oldukları cevapların ortalama puanı (1,99) olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.22). Gençlerin tarım dışı çalışmak istemelerinin sebepleri arasında tarımın yorucu olması, gelirinin az olması ve şehir yaşamının rahatlığını benimsemek için tarım dışı meslekleri tercih etmektedirler

Mesafe; kırsal gencin ikamet ettiği yer ile göç edilecek yer veya iş yeri arasındaki mesafenin ne kadar olacağı konusundaki davranış puanını belirlemek için sorulan soruda, 100 km’den az ve 500 km’den fazla ölçeği aralığında cevaplar alınmıştır. Değerlendirme sonucunda göç etmek isteyen gençlerin %57.1’i 500 km’den fazla mesafedeki yerler olacağını düşünmektedirler. Diğer bir kısmı ise daha yakın iş olanaklarının olduğu yerleri tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Gençlerin bu soruya verdiği cevapların ortalama puanı (2.84) olarak belirlenmiştir.

Göç kararı alma süreci; kırsal gencin göç kararı alma sürecinde akrabalarının, yakınlarının ya da başka kişilerin etki derecesidir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş, her bireyin yaşam seyrini etkileyen bir dizi kararı içerir. 15 ile 24 yaşları arasındaki gençler, okulu ne zaman bırakacakları ne tür bir iş yapacakları ve hayatlarını kiminle

geçirecekleri konusunda genellikle ya kendileri ya da kısmen aileleriyle birlikte kararlar alırlar. Bu kararların birçoğunu verirken aynı zamanda nerede yaşayacaklarına da karar verirler. Özellikle ya çalışmak ya da iş aramak için memleketlerinden uzağa göç etmeye karar verebilirler (Brau, A.de., 2019).

Göç etmek isteyen gençlerin bu soruya vermiş oldukları cevapların ortalama puanı (2.59). Öte yandan gruptaki gençlerin yaklaşık %70'lik bir oranı ise göç kararlarını kendi kendine aldıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir kısmı ise aile ve yakın akrabalarıyla beraber aldıklarını dile getirmiştir(Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Göç davranış indeksi ortalama puanları

Göç Davranış Göstergeleri	F=226			
Göç Şekli	Puanlama	Frekans	Yüzde	Ortalama
Geçici	1	32	14.2	2.51
Dairesel	2	46	20.4	
Kalıcı	3	148	65.5	
Gidilecek yerde çalışma alanı				
Tarım	1	2	0.9	1.99
Tarımdışı	2	224	99.1	
İkamet yeri ile göç edilecek yer				
100 km'den az	1	75	33.2	2.84
101-250 km arası	2	16	7.1	
251-500 km arası	3	6	2.7	
500 km'den fazla	4	129	57.1	
Göç kararı alma süreci				
Başkaları ile	1	10	4.4	2.59
Aile üyeleri ile istişare	2	72	31.9	
Kendi kendime	3	144	63.7	
Göç edilecek yerde barınma yeri				
Arkadaşlar veya komşular	1	19	8.4	2.62
Aile üyeleri veya akrabalar	2	49	21.7	
Kendi başına	3	158	69.9	
Göç edilecek yerde iş mevcudu				
İş aramak	1	121	53.5	1.63
Eğitim bittikten sonra belli olur	2	67	29.6	
İşim hazır	3	38	16.8	
Göç edilecek yerde iletişim sağlanan kişi				
İletişim kurduğum kimse yok	1	125	55.3	1.85
Ajanslar	2	41	18.1	
Arkadaşlar veya komşular	3	28	12.4	
Aile üyeleri veya akrabalar	4	32	14.2	
Göç kararına ailenin yaklaşımı				
Karşı çıkar	1	33	14.6	2.66
İlgilenmez	2	10	4.4	
Teşvik eder	3	183	81.0	
Geri dönüş niyeti				
1 yıl içinde geri dönme niyetinde	1	0	0.0	4.56
5 yıl içinde geri dönme niyetinde	2	8	3.5	
5-10 yıl içinde geri dönme niyetinde	3	17	7.5	
10 yıl ve üzerigeri dönme niyetinde	4	41	18.1	
Geri dönme niyeti yok	5	160	70.8	

Kalınacak yer; Göç etmeyi düşünen kırsal gençlerin taşınacağı veya taşınmaya karar verdiği yerde kalacakları yer. Göç kararı alan gençlerin bu soruya vermiş oldukları cevapların ortalama puanı (2.62), kırsal gencin göç etmeyi planladığı yerde kendi başına kalma düşüncesi %69.9 ile daha ağır basmaktadır. Diğer yandan göç kararı alan gençlerin %21.7'si aile üyeleri veya akrabalarının yanında kalacağını, %8.4'ü ise arkadaşlar veya komşuları ile kalacağını belirtmiştir.

İş mevcudu; Göç etmeyi düşünen kırsal gençlerin taşınacağı veya taşınmaya karar verdiği yerde yapacakları işin varlığı. Kırsal gencin göç etme niyetinin ortaya çıkmasında önemli bir gösterge olduğu düşünülen göç edilecek yerdeki iş mevcuduna ait cevaplar incelendiğinde, göç etmek isteyen gençlerin ortalama puanı (1.63) bulunmuştur. Bu sonuç gençlerin yapacakları iş konusunda kesinlik olmadığını göstermekte oluğaitimleri bittikten sonra belli olacağını düşünmektedirler.

İletişim sağlanan kişi; Göç etmeyi düşünen kırsal gençlerin taşınacağı veya taşınmaya karar verdiği yerde kendilerine bilgi sağlayan iletişim kurdukları kişi ya da kişilerin varlığı. Kırsal gençlerin iletişim kurduğum kimse yok cevabı %55.3 ile en fazla verilen cevabı oluşturmaktadır. Gösterge ortalama puanlarına göre gençlerin en fazla ajansları (1.85) takip ettiği tespit edilmiştir.

Aile yaklaşımı; Kırsalda yaşayan gençlerin aile bireylerinin göç kararlarına yaklaşımının nasıl olacağının ortaya konulduğu bu gösterge bulgularına göre, kırsal gençlerin göç kararlarını ailelerinin teşvik edeceği yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Ailelerin çocuklarının daha rahat şartlarda çalışmalarını, düzenli gelirlerinin olmasından ya da eğitimlerini tamamlayıp hayatlarını devam ettirmelerinin istemelerinden kaynaklanmaktadır.

Geri dönüş niyeti; Göç eden kırsal gençlik tarafından algılanan ve sembolik olarak ortaya konan geri dönme veya eve geri dönme düşüncesi. Göç kararı alan kırsal gençlerin %70.8'inin bir daha geri dönmek istemediği ortalama 4.56 puan ile görülmüştür.(Çizelge 4.22).Gençlerin köydeki tarımsal işletmenin küçük olması kendisine ve ya diğer kardeşlerine yetmeyeceğini düşünmesi, şehir yaşamının sunduğu

rahatlığı, daha fazla para kazanmak ve çocuklarının daha iyi eğitim almak istemesinden dolayı geri dönme niyetinde olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.23. Göç davranış indeksi ortalama puanları

Göç ile hedeflenen en önemli kazanım	Puanlama	Frekans	Yüzde	Ortalama Puan
Daha fazla para kazanmak	1	20	8.8	2.81
	2	2	0.9	
	3	204	90.3	
Şehirde ev almak	1	20	8.8	2.77
	2	12	5.3	
	3	194	85.8	
Köyüme ev yaptırmak	1	112	49.6	1.94
	2	16	7.1	
	3	98	43.4	
Arazi satın almak	1	101	44.7	2.00
	2	25	11.1	
	3	100	44.2	
Daha iyi bir sosyal statü	1	4	1.8	2.92
	2	11	4.9	
	3	211	93.4	
Evlenip yuva kurmak	1	53	23.5	2.46
	2	17	7.5	
	3	156	69.0	

En önemli kazanım; elde edilecek gelirin katkısı, göç edilen yerde elde edilecek gelirin kişinin hayatına nasıl bir fayda sağlayacağını ortaya koyan bir göstergedir. Bölgedeki gençlerin %93.4'ü daha iyi sosyal statüye kavuşacağını, %90.3'ünün daha fazla para kazanacağını, %85.8'inin şehirde ev alacağını dile getirmişlerdir. Gençlerin köyden göç etseler dahi %42.2'nin arazi satın alacağını, %43.4'ünün köyüne ev yaptıracığını belirtmişlerdir. Bu düşünce doğup büyüdükları yerlerden kopmak istemediklerini göstermektedir. Ortalama puanlarına bakıldığında ise daha iyi bir sosyal statüye kavuşmak ve daha fazla para kazanmak istedikleri en önemli kazanım olacağı sonucuna varılmıştır. Köyüme ev yaptırmam diyenler ortalama 1.94 puan ile en az beklenen kazanım olacaktır(Çizelge 4.23).

En önemli endişe; Kırsal gençlerin göç edecekleri yer ve çalışma hayatına yönelik en önemli endişelerinin neler olduğunu ortaya koymak için sorgulanan bu gösterge gençlerin korkularını, tanıdık olmayan çevrelere girme endişelerini, taşınma risklerini göğüsleme gibi göç kararını etkileyecek düzeyde bir algının boyutunu göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre göç kararı alan kırsal gençlerin göç edecekleri yer ve çalışma hayatına ilişkin %46.9'unun endişe taşımadıklarını belirtmiştir. Diğer yandan gençlerin yaklaşık %36.3'ünün seyahat etme, %32.7'sinin bilmediği alanlarda iş yapma ve %31.4'ünün tanımadığı insanlarla yaşama konusunda endişeli oldukları söylenebilir.

Çizelge 4.24. Göç edilecek yerde çalışma hayatına yönelik en önemli endişe

Göç edilecek yerde çalışma hayatına yönelik en önemli endişe	Puanlama	Frekans	Yüzde	Ortalama Puan
Seyahat etme konusunda endişeli	1	140	61.9	2.46
	2	4	1.8	
	3	82	36.3	
Bilmediği alanda iş yapma korkusu	1	143	63.3	1.69
	2	9	4.0	
	3	74	32.7	
Tanımadığı insanlarla yaşama korkusu	1	151	66.8	1.65
	2	4	1.8	
	3	71	31.4	
Yeni kültürlere ve geleneklere uyum sağlama konusunda endişe duyma	1	150	66.4	1.62
	2	11	4.9	
	3	65	28.8	
Yeni işe yönelik işe yönelik becerileri kavrama konusunda endişe	1	174	77.0	1.45
	2	2	0.9	
	3	50	22.1	
Hiçbir endişem yok	1	95	42.0	2.05
	2	25	11.1	
	3	106	46.9	

Hayaller ve istekler; Kırsal gençlerin göç edecekleri yerde beklediği ortama ilişkin düşüncelerini yansıtan bu gösterge ile tanıdık olmayan çevrelerde yeni kişiler ile tanışma, yeni görevler ve alanlara atılma isteği ve hayalleri ortaya konulmuştur. Gençlerin en yoğun kurduğu hayal %80.5 ile yeni görevler ve alanlara atılma isteğidir. Bunu yeni %76.6 ile kendine ait bir evde oturma isteği takip etmektedir. Ortalama puanları Çizelge 4.25'de verilmiştir. Özellikle kalabalık ve birlikte yaşam geleneklerinin daha yoğun olduğu köy evlerinden kendine ait bir evde yaşamanın, sürekli aynı işlerin rutinliğini bozmanın ve yeni görevler edinmenin yolunun göç etmekten geçtiğine inanan kırsal gençler, yaptığı işin ötesine geçmeyi arzulamaktadırlar. Gençler bir yandan yeni iş ve görevlerde kendilerini aşmak, özgür olmak isterken diğer yandan ekonomik, sosyolojik ve psikolojik açıdan da güvende olmak istemektedirler.

Çizelge 4.25. Göç edilecek yerde beklediği ortama ilişkin düşünceler

Göç edilecek yerde beklediği ortama ilişkin düşünceler	Puanlama	Frekans	Yüzde	Ortalama Puan
Kendine ait bir evde kalma isteği	1	31	13.7	2.66
	2	15	6.6	
	3	180	79.6	
Kendini güvende hissetme	1	35	15.5	2.64
	2	12	5.3	
	3	179	79.2	
Başka insanların olduğu yerde daha rahat hissetme	1	96	42.5	2.08
	2	15	6.6	
	3	115	50.9	
Tanımadığı insanlarla çalışma tercihi	1	85	37.6	2.19
	2	14	6.2	
	3	127	56.2	
Ailesinden uzak bir yerde yaşama isteği	1	134	59.3	1.69
	2	28	12.4	
	3	64	28.3	
Yapığı işin ötesine geçme isteği	1	35	15.5	2.64
	2	12	5.3	
	3	179	79.2	
Yeni görevler ve alanlara atılma isteği	1	40	17.7	2.63
	2	4	1.8	
	3	182	80.5	

12ana gösterge indeksbilgileri aşağıdaki gibidir:

Göç şekli (0.84), çalışma alanı (1.00), mesafe (km) (0.71), göç kararı alma süreci (0.86), kalınacak yer (0.87), iş mevcudu (0.54), iletişim sağlanan kişi (0.46), ailenin yaklaşımı (0.89), geri dönüş niyeti (0.91), en önemli kazanım (0.83), en önemli endişe (0.61), hayaller ve istekler (0.79). Bu 12 göstergenin ortalamasını ifade eden Birleştirilmiş Göç Davranışı İndeksi ise 0.78 olarak hesaplanmıştır. Bu sayının 1' e yakın olması göç etme niyeti olan gençlerin göç etme kararlarının netleştiğini ve niyetlerinin davranışa dönüşeceğini ortaya koymaktadır (Çizelge 4.26).

Çizelge 4 .26. Göç davranış indeksi puanları

S. No	Göç Davranışı Göstergeleri	N=226
1	Göç şekli	0.84
2	Çalışma planı	1.00
3	Mesafe	0.71
4	Göç kararı alma süreci	0.86
5	Kalınacak yer	0.87
6	İş mevcudu	0.54
7	İletişim sağlanan kişi	0.46
8	Aile yaklaşımı	0.89
9	Geri dönüş niyeti	0.91
10	En önemli kazanım	0.83
11	En önemli endişe	0.61
12	Hayaller ve istekler	0.79
	Birleştirilmiş GDI Puanı	0.78

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Şanlıurfa ili tarımsal arazi varlığı, tarımsal üretim ve kırsal nüfus açısından Türkiye'deki önemli illerden birisidir. Genç nüfusu kırsalda tutabilmek için alınması gereken önlemler için, öncelikle kırsal kesimin özelliklerinin bilinmesi gerekir. Bu çalışmada araştırmanın yürütüldüğü Şanlıurfa ili geniş ve sulanabilir arazi varlığına sahip özellik taşımaktadır. Türkiye'nin il bazında arazi yapısı en düz bölgelerinden biri olan Şanlıurfa ilininyaklaşık 1/3'ü ova arazisi niteliğindedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin almış olduğu yıllık yağış miktarının düşük olması ve buharlaşma oranını yüksek olması önceki yıllarda kuru tarım yapılmasına neden olurken, bölgede yıllardır devam eden Türkiye için önemli bir proje olan GAP projesi sayesinde sulanabilir arazi miktarı artmış ve sulu tarım kültürü gelişmiştir. Bu bağlamda Şanlıurfa ili mevcut arazilerinin yaklaşık yarısı sulanabilir hale gelmiştir. Sulanabilen arazi miktarının artması bölgede üretim desenini de değiştirmiştir. Özellikle kütlü pamuk üretiminde Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında bölgedeki hayvancılık verilerine bakıldığında köylerde yaşayanların %13'ünün büyükbaş hayvancılıkla uğraştığı ve özellikle küçükbaş hayvan sayısı bakımından ülkenin önemli illerinden birisi durumundadır.

Şanlıurfa ilinin büyükşehir kapsamına alınması sonucunda belde belediyelerinin ve bütün köylerin mahalle statüsü kazanması, kırsal yerleşim biriminin sayısının artmasına neden olmuştur. Köylerdeki hane sayıları ve nüfusun fazla olmasına karşın, yapılan araştırmada bölgedeki köylerin %61.1'i göç veren konumundadır. Bu göçler büyük oranda ülkenin batı bölgelerindeki illere ve Şanlıurfa ili şehir merkezine doğrudur.

Bölgede ulaşım imkanları açısından önemli bir sorun bulunmamaktadır. Ancak sulama altyapısı bazı bölgede oldukça yetersizdir. İklim ve toprak özelliklerinin yeterli olması tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Devam eden sulama ve tarımsal altyapı yatırımlarının ivedilikle tamamlanması gerekmektedir.

Kırsal yerleşim yerlerinde genç nüfusu tutabilecek yaygın ve sürekli iş imkanlarının olmaması göçleri tetiklemektedir. Araştırmada kırsal yerleşim birimlerinin %38.9'unda günübürlük ulaşımla gidilebilecek yakın çevrelerde tarım dışı iş imkanları olduğu, ancak bunların genellikle inşaat işçiliği, tekstil işçiliği, gündelik yevmiye karşılığı çalışılabilen işler olduğu belirlenmiştir.

Bölgede kırsal g  lere neden olarak belirlenen iki önemli hususun güvenlik ve k ylerdenanlaşmazlıkların olmasıdır. şanlıurfa kırsalında hala devam etmekte olan kan davalarının ve aileler arasında anlaşmazlıkların olması g  i etkileyen sebepler arasında gösterilebilir.

Araştırma kapsamındaki hane reislerinin %53.5'inin ilkokul mezunu olduğu, %53.7'sinin sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Bu durumda eğitim düzeyinin ve sosyal güvenlik kapsamının düşük olması önemli göstergeler durumundadır. Hane reislerinin g   niyeti sonuçlarına göre %63'ünün g   etmek istemediği ve bunların ağırlıklı olarak 65 yaş ve üstünde olduğu, yine göç etmek isteyenlerin 20-40 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir.

Hane reislerinin göç etmek istememe nedenleri köy hayatını seviyor olmaları, yaşları ilerlediği ve ilgilenmesi gereken arazileri olduğu için g   etmeyi düşünmedikleri belirlenmiştir. G   etmek isteyen hane reislerinin ise daha fazla gelir elde edebilmek, kendisi ve ya çocuklarının eğitimi için ve sosyal hayatın zayıf olduğundan dolayı g   etmeyi düşündükleri belirlenmiştir.

Yapılan bu çalışmada şanlıurfa ili kırsalında yaşayan gençlerin %68.4'  erkek ve %31.6'sı kadındır. Gençlerin %40.7'si lise mezunu, %25.8'i  niversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca gençlerin sadece %7.1'inin eğitim, askerlik ve çalışma gibi nedenlerden dolayı geçici olarak hanede bulunmaktadırlar.

Kırsal alanda yaşayan gençlerin gelirlerinin %60.9 gibi yüksek bir oranla ailelerinden harçlık aldıkları, %26,3'sinin tarımdışı geliri, %19.7'sinin tarımsal gelir olduğu belirlenmiştir. Tarımsal gelir veya tarım dışı geliri olan gençlerin genellikle yaşı daha fazla ve evli olanlardan oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında çıkan sonuçlara göre kırsalda yaşayan gençlerin %60.1'inin göç etme niyetinin olduğu, %36.7'sinin göç etmek istemediklerini, %3.2 gibi çok düşük bir oranı ise kararsız olduklarını dile getirmişlerdir. Göç etmek isteyen gençlerin 15-19 yaş arasındaki gençlerin olduğu belirlenmiştir. Göç etme düşüncesi ile yaş grupları arasında %1 düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Üniversite mezunu olan kırsal gençlerin %79.1'inin göç niyeti taşıdığı ve bunun diğer eğitim düzeylerine göre en fazla orana sahip olduğu belirlenmiştir. Bunu %59.2 ile lise mezunları takip etmektedir. Göç etme düşüncesi ile gençlerin eğitim düzeyi arasında %1 düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Görüşülen gençlerden kadınların %92.4'ü, erkeklerin ise % 45.1'i göç etme niyetinin olduğu belirlenmiştir. Daha çok genç kırsal kadınların göç etmek istemesi dikkat çekmektedir. Göç etme düşüncesi ile cinsiyet arasında %1 düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Kırsalda yaşayan kadınların iş yükünün fazla olması, daha rahat şartlarda yaşamak istemesinden kaynaklanmaktadır. Günümüz teknolojisi ile kırsalda yaşayan gençlerin şehir yaşamının çekiciliğinden etkilenip göç etmek istemelerine neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin doğusunda yer alan illerde hanelerin çok çocuklu olması gelecekte miras yolu ile arazilerin parçalanmasından dolayı arazilerin küçülmesi geliri azaltacağı düşüncesi gençlerin göç etme düşüncelerini tetikleyen unsurlar arasındadır.

Şanlıurfa ili kırsalında yaşayan genç erkeklerin en büyük hayalinin tarımsal işletmesini büyütmek olduğu belirlenmiştir. Kadınların ise üniversite okumak ve kamuda çalışmak gibi hayalleri olduğu dile getirilmiştir. Araştırma sonucunda dikkat çeken önemli sonuçlar arasında gençlerin göç etseler dahi mevcut tarımsal işletmeyi devam ettirmek niyetinde oldukları, doğup büyüdüğü yerlere bağlı kalma düşüncesi ve işletmenin satılmasını istemedikleri yer almaktadır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Şanlıurfa ilinde kırsal alanda yaşayan gençlerin tarımda kalmalarını sağlayacak ve göç etmelerini önleyecek birtakım öneriler, aslında ülkenin bütün kırsal bölgeleri için geçerlidir. Bu kapsamda konunun başta ekonomik olmak üzere sosyal ve psikolojik boyutları bulunmaktadır. Ekonomik olarak gelecek kaygısı taşıyan gençlerin daha fazla ve düzenli gelire sahip olabileceği

bölgele göç etme düşüncesinde olmaları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle kırsalda yaşayan gençlerin genel sağlık sigortası primlerinin tamamının veya en azında bir kısmının devlet tarafından yatırılması gerekir.

Türkiye’de tarım arazileri bakımından önemli bir yere sahip olan Şanlıurfa ili, hem ülke ekonomisine hem de il ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Bu sebeple Şanlıurfa ilinin tarımsal üretimini korumak ve arttırmak adına kırsalında yaşayan gençleri tarımda tutmak için sosyal yaşam alanlarını arttırmak, kırsalda yaşamayı sevdirecek yatırımlar yapılmalıdır. Bunun dışında ilin tarımsal potansiyeli dikkate alınarak bölgede tarım ürünleri işleyen sanayi yatırımlarının yine bölgede işlenmesini sağlayacak özel projelere ağırlık verilmelidir. Diğer yandan özellikle yerel kaynaklar ile veya farklı bakanlıklar tarafından geliştirilen kırsal kalkınma projelerinde öncelikli gruplara ağırlık verilmelidir. Bu öncelikler arasında gencin evli ve kadın olması gibi gençleri kırsala daha fazla bağlayacak özelliklerin dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır. Ayrıca bölgede siyasetin gölgesinin daha fazla hissediliyor olması, kırsal kalkınma projelerinin uygulanmasında objektifliği azaltmaktadır.

Bölgede yaşayan hanelerin çok çocuklu olması arazilerinin bölünmesine neden olmaktadır. Her ne kadar kanunla bölünmesi yasak olsada kardeşler kendi aralarında gayriresmi bir şekilde bu işlemi yapmaktadır. Bu nedenle tarımsal faaliyeti gerçekten yapmak isteyen kardeşlerden birine bu araziler devredilmeli kırsaldan göç etmek isteyenlere destek olunmalıdır.

Şanlıurfa ili hayvancılık bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bölgede potansiyel hayvancılığı geliştirmek için kaba yem desteği atırılmalı ve çoban sorunu çözülmelidir. Bunların dışında yöreye özgü ve yerel otoritelerin yetkisinde özel projeler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anamica, M. ve Sujeetha, T. 2017. Migration Behaviour Index – A Measure To Quantify the Migration Behaviour Of Rural. International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences, 6, 3044-3057.
- Anavatan, A. (2017). Türkiye'de İç Göç ve Belirleyicileri; Mekânsal Veri Analizi. Social Sciences Studies Journal, 3, 1109-1116.
- Aslan, M. ve Boz, İ., 2004. Kırsal Alandan Kentlere Göçü Etkileyen Faktörler; Adana Örneği. Social Sciences Studies Journal, 155-160.
- Aşkın, E. Ö., Yayar, R. ve Oktay, Z., 2013. Kırsal Göçün Ekonometrik Analizi: Yeşilyurt İlçesi Örneği. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14, Sayı 2, 2013, 231-252.
- Bahar, O. ve Korkmaz Bingöl, F., 2010. Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15, 43-61.
- Bıçkılı, D., 2011. Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 161-180.
- Brau, A. D. 2019. Rural Youth: Determinants of Migration Throughout The World. The Ifad Research Series, Papers of The 2019 Rural Development Report, <https://www.ifad.org/ruraldevelopmentreport/>.
- Cengiz, S. ve Baydur, C. M., 2010. Kırdan Kente Göç ve Tarımsal Verimlilik: Türkiye Örneği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 85 - 98.
- Çatalbaş Karpaz, G. ve Yazar, Ö., 2015. Türkiye'deki Bölgeler Arası İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle Belirlenmesi. Alphanumeric Journal, 3, 99-117.
- Çelik, F., 2006. İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler İle Analizi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 149-170.
- Çevik, E., 2020. Tokat İlinde Kırsal Gençlerin Göç Etme Eğilimleri ve Göçlerin Tarım Sektörüne Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 75, Tokat.
- Çiçek, A. ve Erkan, O., (1996). Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları (12), Ders Notları Serisi No:6.
- Çoban, U., 2020. Sosyo-Kültürel Değişme Açısından Güney Marmara Genç Çiftçileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 74, Balıkesir.

- Dücan, E., 2016. Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, 167-183.
- Eren Yalçın, G. ve Öcal Kara, F., 2016. Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 154-158.
- Giuliani, A., Mengel, S., Courtney, P., Perkins, N., Flink, I., Oliveros, O. ve Wongtschowski, M., 2017. Realities, Perceptions, Challenges and aspirations of Rural youth In Dryland agriculture In Themidelt province, Morocco. *Sustainability*, 9, 1-23.
- Gürbüz, M. ve Karabulut, M., 2008. Kırsal Göçler İle Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 50, 37-60.
- Güreşçi, E. ve Yurttaş, Z., 2008. Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği. *Tarım Ekonomisi*, 14, 47-54.
- Güreşçi, E., 2009. Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 51-67.
- Hogg, M. A. ve Abrams, D. (1988). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- Ikramullah, ve Shair, G., 2011. Economic And Social Dimensions of Rural-Urban Migration In Pakistan: Results From A Recent Survey In The North West Pakistan . *International Journal Of Business And Social Science*, 2, 119-126.
- Kan, A., Kurt, G., Özmen, K. ve Sezik, Ş. N., 2016. Kırsal Göçün Sosyo Ekonomik Etkileri: Konya İli Hüyük İlçesi Örneği. *Isparta: XII. Türkiye Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*.
- Kocaman, B. ve Yanık, R., 2012. Kırsal Yerleşimlerde Göç İsteğinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Alinteri Ziraat Bilimleri Dergisi*, 23, 29-34.
- Koç, H. ve Sağdıç, M., 2010. Göç Hareketinin Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Grubu Üzerine Etkisi (Sivas Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 295-324.
- Küçüköğül, S. ve Türkoğlu, H., 2021. Kırsal Yerleşmelerde Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa Köylerinden Örnekler. *Journal Of Planning*, 31, 47-62.
- Mousaei, M. ve Arayesh, B., 2011. Effective Factors To Rural Youths Attitude to Engagement in Agriculture: A Case Study of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. *Academic Journals*, 6, 2426-2430.
- Öndeş, H. ve Ayvaz Kızılgöl, Ö., 2020. Rural-Rural Migration And Land Conflicts: Implications on Agricultural Productivity in Uganda. *Business And Economics Research Journal*, 11, 353-369.

- Öztürk, M., 2007. Türkiye’de İç Göçe Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 245 - 264.
- Pazarlıoğlu, V. (2007). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14, 121 - 135.
- Sancar, C. ve Akbaş, Y. E., 2020. Türkiye’de Düzey 2 Bölgeleri Ölçeğinde İç Göç ve İşsizlik İlişkisinin Ekonometrik Analizi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11, 41-57.
- Sav, O., 2021. Antalya İlinde Üreticilerin Tarımda Kalma Eğilimi ve Etkileyen Faktörlerin Analizi, (Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi Antalya.
- Sevim, Y. ve Özpolat, A., 2017. Terörün Kırsal Kalkınma ve Göç Üzerinde Ki Etkisi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 617-625.
- Şahin, H., 2015. Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Dinamikleri: Ağrı İli Örneği, (Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Şen, M., 2014. Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. Çalışma ve Toplum, 231-256.
- Yakar, M., 2012. İç ve Dış Göçlerin Kırsalda Nüfusun Yaş Yapısına Etkisi: Emirdağ İlçesi Örneği. Coğrafi Bilimler Dergisi, 10, 129-149.
- Yavuz, F., Aksoy, A., Topçu, Y., ve Erem, T., 2004. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde Kırsal Alandan Göç Etme Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi (S. 139-144). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, 2004. Ankara.
- Zırhlıoğlu, G., 2010. İç Göçün Van’ın Tarımı Üzerindeki Etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 20, 144-152.